

BARCELONA '92 I EL PENSAMENT ECOLOGISTA

ORÍGENS DE LA DIMENSIÓ
ECOLÒGICA DEL MOVIMENT
OLÍMPIC

Fundació Barcelona Olímpica

AULA D'HISTÒRIA

BARCELONA '92
I EL PENSAMENT
ECOLOGISTA.
ORÍGENS DE
LA DIMENSIÓ
ECOLÒGICA DEL
MOVIMENT OLÍMPIC

Autor
ALBERTO ARAGÓN PÉREZ

Fundació Barcelona Olímpica

Editat per: Fundació Barcelona Olímpica

© BARCELONA'92 I EL PENSAMENT ECOLOGISTA. ORÍGENS DE LA DIMENSÍO ECOLÒGICA DEL MOVIMENT OLÍMPIC

Aragón Pérez, Alberto

1a edició – Barcelona, Espanya: 2017

© Fotografies pàgines interiors tots els drets reservats:

- Arxiu Fundació Barcelona Olímpica

pàg.37, pàg. 39 i pàg.40

- Arxiu Fundació Barcelona Olímpica (CEO-JAS)

pàg.38 i pàg.40

-Diari *El Periódico*, 9 de febrer de 1993 (pàg.22)

pàg.41

- COOB'92. *Camp News*. 25 de juliol de 1992 (pàg.2)

pàg.42

© Portada: Arxiu Fundació Barcelona Olímpica

INSTRUCCIONS ESPECIALS I ALTRES NOTES

© Tipografies:

S'han utilitzat 5 tipografies

- Nom: *BPdots-Atrevit*. Tipus: OpenType Tipus 1

- Nom: *OratorStd*. Tipus: OpenType Tipus 1

- Nom: *OratorStd-Slanted*. Tipus: OpenType Tipus 1

- Nom: *PTSans-Regular*. Tipus: OpenType TrueType

- Nom: *PTSans-Italic*. Tipus: OpenType TrueType

© Disseny gràfic: Fundació Barcelona Olímpica / M. Salomé Clavijo

© Correcció lingüística: ECHOES Translations

Dipòsit legal: B-13759-2017

Imprimeix: qpprint

Imprès a Espanya

ÍNDEX

<u>I.EL CONTEXT: CRÍTQUES A ALBERTVILLE'92 I GESTIÓ DE BARCELONA'92</u>	06
_____ 1.1.ALBERTVILLE'92: PROTESTES ECOLÒGIQUES	06
_____ 1.2.INFORMACIÓ GENERAL SOBRE BARCELONA'92, UNS JJOO SOSTENIBLES I MEDIAMBIENTALS	08
_____ 1.2.1.PLA DE REGENERACIÓ URBANA SOSTENIBLE	08
_____ 1.2.2.CONTROLS I SALUBRITAT MEDIAMBIENTAL	10
 <u>II.EL MOVIMENT OLÍMPIC EN RELACIÓ AMB L'ECO-92</u>	11
_____ 2.1.LA PARTICIPACIÓ DEL COI A L'ECO-92	12
_____ 2.2.LA PRESÈNCIA DE BARCELONA I EL COOB'92 A L'ECO-92	14
_____ 2.2.1.L'EXPERIÈNCIA EN GESTIÓ ECOLÒGICA DE LA CIUTAT	14
_____ 2.2.2.BARCELONA I BARCELONA'92 A L'ECO-92	16
 <u>III.LA INFLUÈNCIA DIRECTA DE L'ECO-92 ALS JJOO DE BARCELONA'92</u>	18
_____ 3.1.EXPOSICIÓ TEMPORAL 'ESTIMADA TERRA'	19
_____ 3.1.1.GÈNESIS I GESTIÓ DE L'EXPOSICIÓ	19
_____ 3.1.2.ANÀLISIS SOBRE ELS CONTINGUTS DE L'EXPOSICIÓ	21
_____ 3.2.L'EDUCACIÓ MEDIAMBIENTAL AL CAMP INTERNACIONAL DE LA JOVENTUT	22
_____ 3.2.1.GÈNESIS I GESTIÓ DEL PROGRAMA DEL CIJ	23

_____ 3.2.2.ANÀLISIS SOBRE ELS CONTINGUTS	
VERDS DEL CIJ _____	24
_____ 3.3.EL 'PACTE PER LA TERRA' A LA VILA	
OLÍMPICA _____	27
_____ 3.3.1.GÈNESIS I GESTIÓ DEL MURAL _____	27
_____ 3.3.2.ANÀLISI DE LA IMPLEMENTACIÓ DEL MURAL	
'PACTE PER LA TERRA' _____	29
_____ 3.3.3.DESCRIPCIÓ DEL PACTE SIGNAT PELS	
LÍDERS OLÍMPICS _____	31
_____ 3.4.PLANTACIÓ D'ARBRES DESPRÈS DE BARCELONA'92 ____	31
_____ 3.4.1.CONCEPCIÓ DE LA PLANTACIÓ D'ARBRES _____	32
_____ 3.4.2.ANÀLISI DE L'EXECUCIÓ DE LA PLANTACIÓ	
D'ARBRES _____	33
 <u>IV.</u> CONCLUSIONS _____	35
 <u>V.</u> GALERIA D'IMATGES _____	37
 <u>VI.</u> BIBLIOGRAFIA _____	43

Aquesta recerca s'ha desenvolupat gràcies al programa de beques del COI de l'any 2016 per a doctorands

En Pierre de Coubertin, president del Comitè Olímpic Internacional (COI), tenia preocupacions conservacionistes amb la natura. L'any 1907, el pare de l'olimpisme modern va escriure a la Revista Olímpica que estava alarmat pel creixent problema de *“les environs des villes et en général tous les lieux de promenade et d'excursions souffrent des papiers sordides dont les ont parsemés touristes et sportsmen”*. Va prestar especial atenció a les carreres de cotxes perquè *“le problème consisterait donc à trouver pour les pistes de rallyes un produit différent du papier ou susceptible en le modifiant d'enlever au papier cette déplorable résistance qu'il offre à l'action des éléments (...)”*. Continuant d'atirar les reguards et de les choquer *comme une cicatrice indélébile* (Coubertin, 1907: 238–239). L'ecologisme és part de l'ADN dels Jocs Olímpics o bé una adopció molt posterior?

Una pregunta que es planteja és si el Moviment Olímpic té algun compromís amb l'ecologia abans o després de la Conferència de les Nacions Unides de Rio de Janeiro de l'any 1992 (també coneguda com a Cimera de la Terra i ECO 92) i dels JJOO de l'any 1992. El COI va dir l'any 1993 que *“demonstrators protesting against the environmental impact of the various constructions (...) by the staging of the Games”* van impulsar a la 98a Sessió del COI a Courchevel la proposta d'una política de protecció del medi ambient a llarg termini (Gunz, 1993: 40). 20 anys després dels JJOO de 1992, el COI va reconèixer que aquest any va ser clau perquè l'ONU i l'ECO 92 van mostrar la importància política i social que demanava la qüestió mediambiental. Així doncs, aquesta influència va significar que *“environmental governance became a structural part of the Olympic framework and thinking. The culmination of this was articulated at the Centennial Olympic Congress (1994) where concern for the environment became the third pillar of Olympism”* (IOC, 2012: 5-6). Tot i això, quin paper tenia Barcelona'92 en tot aquest procés?

Per tal de respondre aquestes preguntes, aquest llibre està estructurat en capítols. La primera secció proporciona un context històric que proporciona antecedents sobre la gestió ambiental dels dos JJOO de l'any 1992, els d'hivern i els d'estiu. A continuació, oferim una visió general de la Conferència de Rio de les Nacions Unides de l'any 1992, tot descrivint la participació del COI i de l'Ajuntament de Barcelona. La tercera secció examina quatre iniciatives de comunicació de Barcelona'92 amb una descripció de la seva concepció, de la seva gestió i del seu significat. Finalment, el llibre analitza la importància de Barcelona'92 respecte a l'adopció de polítiques ambientals i finalitza amb una breu conclusió.

I. EL CONTEXT: CRÍTQUES ALS JJOO D'ALBERTVILLE'92 I GESTIÓ DE BARCELONA'92

En aquest capítol s'explora la impressió negativa causada per Albertville'92 en els grups ecologistes, en els sectors locals i en els mitjans de comunicació internacionals. No es tracta d'una discussió sobre la realitat mediambiental d'aquests Jocs o una anàlisi detallada del seu impacte en l'ecosistema alpi, sinó simplement d'un reflex de les crítiques procedents de diferents grups, mentre que el dany negatiu de la marca olímpica va cridar l'atenció immediata al COI. Aquesta secció resumeix les pràctiques sostenibles i mediambientals implementades durant l'organització de Barcelona'92 des de l'any 1986, quan la ciutat va ser escollida com a seu dels JJOO. Aquesta descripció detalla característiques sostenibles de la regeneració urbana a Barcelona i el pla de salubritat ambiental. Així, es poden comprendre les iniciatives de comunicació ecològiques, emeses durant els JJOO de l'any 1992, del tercer capítol.

1.1. ALBERTVILLE'92: PROTESTES ECOLÒGIQUES

Els Jocs d'hivern de l'any 1992, finalitzats quatre mesos abans de l'ECO 92, van tenir un gran impacte en l'opinió pública i van donar lloc als primers passos significatius per a la incorporació del pensament ambientalista dintre del Moviment Olímpic. Els següents JJOO, programats a la ciutat de Barcelona, van percebre com a Albertville'92 estava al foc de les protestes ecològiques. El Comitè Organitzador de Barcelona'92 (COOB'92) va tenir nombroses reunions amb els organitzadors d'aquests JJOO d'hivern per transmetre el coneixement sobre diferents àrees funcionals de gestió. Així doncs, la problemàtica dels grups ecologistes francesos era conegut directament pel COOB'92.

Aquests JJOO francesos van causar més polèmica que mai entre el moviment ecologista perquè una sèrie de circumstàncies, com ara l'interès creixent pels assumptes ecologistes en les societats occidentals. Primerament, aquests JJOO d'hivern van tenir lloc al cor dels Alps, un dels més valuosos ecosistemes de muntanya de tota Europa. Això significava que *"never before had the Winter Olympics been so regionalized, with the competition sites (...) in 13 Alpine communities"*, així que *"reports confirmed that construction was on a scale that would result in the irrevocable transformation of the natural environment"* (Cantelon i Letters, 2010: 423). L'impacte negatiu provocat per la construcció de noves instal·lacions

per als esports olímpics va alterar el paisatge natural, però també van existir altres tipus d'impactes. Els habitants del poble de La Plagne, al costat de la seu on es duïen a terme les proves de trineus, "*wore gas masks (...) against the risk (...) of the 40 tonnes of ammonia needed to freeze the bobsleigh track*" (Newlands, 2011: 155-156).

Les preparacions dels JJOO d'Albertville'92 van fomentar una imatge negativa entre els ecologistes i altres col·lectius perquè el pla d'instal·lacions no es basava en una única seu, sinó en moltes localitzacions disseminades pels Alps francesos. Els ecologistes ja criticaven que la candidatura proposava aquesta visió que feia extensible l'impacte dels Jocs per tot l'ecosistema dels Alps, però la celebració imminent d'aquest gran esdeveniment esportiu va provocar multitud de protestes d'ecologistes i d'altres ciutadans. El COI també va ser objecte de les crítiques, tot rebent moltes cartes adreçades a Lausana i al president Joan Antoni Samaranch. Un cas molt il·lustratiu és el del grup local *Fédération Rhône-Alpes de Protection de la Nature* (FRAPNA), una associació amb molt de pes a la regió alpina. La FRAPNA va enviar una carta als dirigents del COI el mes de gener de l'any 1992, on considerava que l'organisme internacional era també responsable dels problemes patits per la natura als Alps. El grup ecologista considerava que "*le CIO est directement impliqué dans cette organisation*", tot enviant també una revista d'edició pròpia titulada "*La FRAPNA n'est pas partenaire Olympique: J.O. contre Nature*"¹.

La secretària general del COI, Françoise Zweifel, va contestar aquesta carta i moltes d'altres similars, tot insistint que l'organisme també estava preocupat per les qüestions mediambientals i que seria un tema principal de discussió durant el següent Congrés Olímpic de l'any 1994 a París. D'aquesta manera, les respostes postals de Françoise Zweifel mostraven el reconeixement, per part del COI, que els JJOO d'Albertville'92 havia provocat un debat sobre l'impacte que això provocava a la natura, i aquest fet preocupava tant a Joan Antoni Samaranch com al seu equip directiu. El COI considerava molt important tractar aquest tema en futures sessions i reunions².

1 Carta de FRAPNA Savoie a J.A. Samaranch, 24 de gener de l'any 1992, arxius de l'IOC-OSC.

2 Carta de F. Zweifel a FRAPNA Savoie, 4 de març de l'any 1992, arxius de l'IOC-OSC.

1.2. INFORMACIÓ GENERAL SOBRE BARCELONA'92, UNS JJOO SOSTENIBLES I MEDIAMBIENTALS

Les consecucions de Barcelona'92 en l'àmbit de la sostenibilitat van ser implícites, però no explícites. La sostenibilitat dels nostres JJOO no complia directament directrius o normes ecològiques específiques, sinó que es basava en idees sostenibles per tal de gestionar els JJOO amb la finalitat de tenir una herència urbana i una millor qualitat de vida el dia següent de l'esdeveniment. No obstant, es va llançar un programa de control mediambiental especial durant els JJOO que seguia els paràmetres i estàndards que marcava la llei i les polítiques europees d'aleshores. Aquesta secció descriu breument les principals característiques de la gestió i de l'organització respecte als assumptes de sostenibilitat i mediambientals.

1.2.1. PLA DE REGENERACIÓ URBANA SOSTENIBLE

L'any 1987, l'Informe Brundtland establia el següent: *"sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs"* (Brundtland Report, 1987). El COOB'92 va treballar conjuntament amb les autoritats polítiques, especialment les municipals, per tal d'assolir els objectius de modernitzar tant la ciutat com la seva àrea metropolitana. Els JJOO es van organitzar partint d'unes idees en ment, com ara la construcció d'instal·lacions sostenibles, la reconstrucció de la ciutat, la regeneració de costes i de nous espais verds. Aquest principi sostenible es va aplicar amb les instal·lacions esportives i en el moment de considerar l'impacte urbà dels JJOO.

La candidatura olímpica barcelonina, llançada l'any 1982, ja contemplava utilitzar majoritàriament equipaments esportius existents. Això responia a tres objectius bàsics: aconseguir les necessitats reals dels barcelonins per tal que poguessin fer servir els equipaments després dels JJOO, la regeneració de barris amb deficiències i concebre els JJOO com a part d'una estratègia urbana general. Barcelona'92 va tenir 43 instal·lacions en total, 15 de les quals eren de nova construcció (8 a Barcelona i 7 a les subseus), 10 de les quals van ser renovades o ampliades i 18 de les quals ja existien i no necessitaven obres. És a dir, aquest plantejament suposava estadis i pavellons de grandària moderada i la seva integració dintre d'una estratègia urbanística municipal.

Es va fugir dels anomenats 'elefants blancs'. El COOB'92 va pensar en graderies menors que les dels JJOO precedents, amb la intenció d'evitar edificis gegantins i inútils. No tots els equipaments eren permanents per tal de garantir un ús real una vegada

finalitzats els JJOO. Per aquest motiu, es va pensar en instal·lacions temporals pels casos que no garantissin una suficient i adequada utilització post-olímpica. Alguns esports del programa de Barcelona'92 van tenir lloc amb graderies temporals llogades pels organitzadors, que van suposar un total de 89.600 cadires temporals, una tercera part, si exclouem els estadis de futbol, del total de cadires disponibles per a les competicions olímpiques de l'any 1992. Les Piscines Picornell en són un exemple ja que hi va haver una graderia permanent per a 3000 espectadors, però comptaven amb 7000 cadires addicionals l'any 1992. L'altre cas és el Palau de la Metal·lúrgia, propietat de la Fira de Barcelona, on es celebren nombroses exposicions, però en aquell moment s'hi va celebrar el torneig d'esgrima. Barcelona'92 no buscava construir edificacions colossals, ja que la intenció era fer servir els JJOO com a eina per modernitzar la ciutat.

Quan Barcelona va presentar la seva candidatura olímpica, l'Ajuntament va argumentar que seria una ocasió perfecte per renovar àrees abandonades de la ciutat, tot establint un pla d'instal·lacions de quatre zones olímpiques. Aquestes quatre àrees la formàvem els barris de Montjuïc, de Poblenou, de la Vall d'Hebron i de la Diagonal Sud, trobant-se les tres primeres en molt males condicions. Tanmateix, alguns dels principals desafiaments de l'herència olímpica eren la continuïtat i correcta gestió dels equipaments, evitar el seu abandonament i integrar-los amb els seu entorn urbà. Per a la conservació sostenible de les instal·lacions després de l'estiu de l'any 1992, calia considerar tant els valors patrimonials d'aquests edificis com la seva necessària interacció contínua amb l'entorn urbà.

Desitjant aconseguir un llegat molt beneficiós, Barcelona va potenciar un programa massiu de millores urbanes dirigit pel govern municipal de'n Pasqual Maragall. La construcció d'una carretera de circumval·lació, la Ronda Litoral i la Ronda de Dalt, per tal de treure el trànsit del centre urbà, eliminar hores de retencions circulatòries i disminuir els corresponents nivells de contaminació i soroll. També es va fomentar la creació de 3,5 km² de nous parcs i de zones verdes urbanes. La construcció de la Vila Olímpica va fomentar també la regeneració de la costa del Poblenou, abans una decadent zona de fàbriques i magatzems, i la descontaminació del litoral barceloní. El nou urbanisme barceloní va estar coordinat sota el principi de sostenibilitat pels arquitectes Oriol Bohigas i Josep Acebillo.

1.2.2. ELS CONTROLS I SALUBRITAT MEDIAMBIENTAL

L'Ajuntament de Barcelona també fomentava una gestió mediambiental amb motiu dels JJOO, una estratègia de protegir els esportistes i millorar la qualitat de vida urbana, reduint la contaminació atmosfèrica, establint criteris de control sobre les aigües marítimes, creant un protocol epidemiològic, etc. Totes aquestes tasques eren dissenyades des del departament municipal de Salut Pública, amb experiència en assumptes mediambientals gràcies al seu Institut d'Ecologia Urbana i l'adopció de lleis mediambientals de la Comunitat Econòmica Europea (CEE). Tanmateix, l'Ajuntament coneixia les preocupacions sobre la qualitat de l'aire i el trànsit excessiu dels ciutadans mitjançant sondeigs i enquestes periòdics (Cuervo Argudín, 1987; Cuyàs Sol, 1992b; Marshall, 1993; Plasència Taradach, 1994; Rueda Palenzuela, 1995).

La resolució 44/228 de l'any 1989 de l'ONU anunciava la celebració de la Cimera de la Terra ECO 92, sota la direcció del mateix organisme multinacional, per l'any 1992. "*Protection of a) the atmosphere by combating climate change; (...) b) quality and supply of freshwater resources; (...) c) the oceans and all kind of seas; d) land resources by (...) combating deforestation; (...) e) biological diversity; (...) g) management of wastes, particularly hazardous wastes; (...) i) human health conditions and improvement of the quality of life*" (en Johnson, 1993: 14). L'Ajuntament va prendre nota d'aquests suggeriments i va decidir aplicar alguns d'aquests principis a Barcelona'92 amb la col·laboració del COOB'92 i del seu departament de Salut Pública, derivat de l'homònim municipal. Gran part de les accions s'inspiraven en la resolució de l'ONU i es va decidir gestionar-les des de la Salut Pública del COOB'92, juntament amb la nova oficina municipal Ajuntament – Jocs Olímpics. Les operacions més importants de gestió mediambiental per a Barcelona'92 van ser:

- L'Ajuntament, el COOB'92 i l'*Instituto Nacional de Meteorología* van treballar conjuntament per assolir una monitorització en temps real sobre les concentracions dels principals gasos contaminants a l'aire de la ciutat. El procediment consistia en la mesura i el càlcul, mitjançant diferents estacions meteorològiques disperses per la ciutat, de les mitjanes d'elements químics contaminants, com el monòxid de carboni i diòxid de sofre. Els resultats eren accessibles per als comitès nacionals i les federacions internacionals. A més, el COOB'92 va llançar la campanya 'Jocs sense Fums', que prohibia l'ús del tabac a les instal·lacions olímpiques cobertes.

- El riu Segre en el seu pas per La Seu d'Urgell i l'Estany de Banyoles eren subseus de l'eslàlom de piragüisme i rem, respectivament, que ocupaven dos ecosistemes naturals molt valuosos del nord de Catalunya. Grups ecologistes i ciutadans locals van protestar pels possibles impactes, i el COOB'92 va entendre la necessitat d'establir un diàleg i el desenvolupament d'uns estàndards ecològics de respecte al riu i l'estany i mesures de promoció de la biodiversitat.

– L'Ajuntament i el COOB'92 van treballar conjuntament per assolir una monitorització en temps real de la concentració de diversos contaminants presents en diferents punts del litoral de Barcelona, controlant diàriament la qualitat i salubritat de les aigües. Aquest control de la contaminació marítima seguia els requeriments de la Federació Internacional de Vela i era part de l'estratègia de regeneració de la costa.

– Tot i que els programes moderns de tractament de residus i reciclatge no estaven del tot implementats a Catalunya ni a la resta d'Espanya, el COOB'92 va decidir introduir dues iniciatives: un programa de sensibilització sobre el reciclatge, però només dintre del Camp Internacional de la Joventut, i la construcció d'un sistema de pneumàtic de recollida de brossa en els apartaments de la Vila Olímpica. Malgrat tot, aquestes mesures eren insuficients pels ecologistes.

L'ECO 92 va destacar la importància de la comunicació per transmetre una educació mediambiental. Però el COOB'92 no va dissenyar un pla comunicatiu regular i tampoc no existia un departament responsable de les qüestions mediambientals o de sostenibilitat. Les crítiques dels ecologistes que van sorgir arrel dels JJOO d'Albertville'92 i el clima internacional d'interès per temes ecologistes, gràcies a l'imminent celebració de l'ECO 92, van pressionar el Moviment Olímpic per tal d'adoptar mesures o iniciatives de comunicació de cara a la següent fita olímpica, Barcelona'92 (Montaño, 1994: 249).

II. EL MOVIMENT OLÍMPIC EN RELACIÓ AMB L'ECO 92

Les conclusions de la Conferència de l'ONU de l'any 1992 a Rio insta els països i les organitzacions assistents *"to facilitate and encourage public awareness and participation by making information widely available"* (Declaració de Rio de Janeiro, 1992, principi 10). Rio va ser el punt de trobada de nombroses perspectives sobre el pensament ecològic: radicals, moviments d'esquerra, animalistes, ambientalistes pragmàtics, conservacionistes, etc. El COI també va tenir interès per l'ECO 92, que es celebrava pocs mesos després de l'onada de crítiques contra els JJOO d'Albertville'92. El COOB'92 no havia promogut discussions sobre l'impacte dels JJOO en el medi ambient i en la natura abans dels anys 90. El desè principi de la Declaració de Rio, defensant una educació de caràcter ecologista, va ser adoptat només un mes abans de Barcelona'92, sense deixar suficient temps de reacció al Moviment Olímpic, però sí confirmant la necessitat de col·laborar des de Barcelona'92 amb la creixent consciència ecològica mundial.

La Conferència de l'ONU ECO 92 va tenir lloc després de dècades de maduresa de pensament teòric i mobilitzacions de caràcter ecologista. La consciència mediambiental s'estava consolidant en molts països, propiciant les bases per xerrar d'emergències planetàries, com ara els indicis científics d'un escalfament global. L'ECO 92 era una reunió del més alt nivell polític que va marcar, els anys següents, l'actitud de la societat mundial de cara a la salut de la Terra. L'evolució de l'ecologisme després de la II Guerra Mundial *"explains the context of the 1992 Conference. In December 1989, the UN General Assembly, in reaction to (...) the Brundtland Report, decided to host a conference about environment and development in June 1992"* (Strong, 1994: 41). L'ECO 92 va tenir lloc del 3 al 14 de juny de l'any 1992. Gairebé tots els estats membres de l'ONU van ser-hi presents, 116 dels quals estaven representats pels seus caps d'estat o de govern. No es tractava només d'una reunió de països, sinó que es va celebrar sota el paraigua de la Conferència un esdeveniment anomenat Fòrum Global. Es tractava d'una oportunitat per a entitats internacionals, grups ecologistes i, en general, organitzacions no governamentals per a discutir i difondre estratègies i idees al mateix temps que els estats negociaven acords, com ara la Declaració de Rio. Aquesta secció proporciona una explicació sobre la connexió entre l'ECO 92 i dos actors del Moviment Olímpic: el COI i Barcelona'92.

2.1. LA PARTICIPACIÓ DEL COI A L'ECO 92

Els països occidentals i els organismes econòmics multinacionals, regits pels principis de l'economia capitalista, havien començat a valorar els avantatges de l'ambientalisme pragmàtic des de la dècada dels 80. El COI, com a organisme amb seu a Suïssa i una gestió també lligada al món capitalista, no havia adoptat una dimensió ecològica anteriorment, però necessitava prestar atenció en aquest assumpte després de les protestes que hi va haver als JJOO d'Albertville'92. *"In the current phase of globalized capitalist flows, this process of an ecological rift is (...) acute, and it has had an immense impact in environmental sustainability."* En aquest context, *"the IOC has operationalized the green dynamic imbued by Olympic Games hosting"* (Karamichas, 2013: 67).

A la pregunta plantejada de per què el COI va participar a l'ECO 92, l'actual directora del departament de Sostenibilitat del COI, Michelle Lemaître, respon que era una gran oportunitat que sorgia justament quan l'olimpisme iniciava a tenir interès per assumptes mediambientals: *"It was such an UN Earth Summit, not just one country talking about this importance. It was really seen a global concern and I think, at that stage, the IOC has a global impact and it was the turning point for the IOC saying to itself 'we go to all these countries and we need to be aware of our impact'. So I think it was the fact that it was an international platform that made the IOC look at the topic differently"* [entrevista amb Michelle Lemaître].

El procés es va iniciar a la seu del COI, a Lausana, quan l'Oficina de Mitjans i Informació de l'ONU durant l'ECO 92 es va reunir amb la directiva del COI una setmana abans de l'inici de la Conferència de Rio. En aquest moment, el COI estava considerat una ONG perquè l'altra possibilitat de participació era com a estat-nació. Això significava que participava dintre del Fòrum Global amb accés a algunes de les reunions i conferències més transcendents. Els representants del COI a Rio, en Joan Antoni Samaranch no hi va ser, van conèixer de primera mà les principals negociacions i acords entre l'ONU, els països i altres organismes. La delegació olímpica va poder presentar una ponència durant el Fòrum Global, una comunicació que havia de seguir unes regles i pautes marcades pels organitzadors. La presentació dels representants del COI portava per títol 'El Moviment Olímpic i el Medi Ambient, pel Comitè Olímpic Internacional' i defensava aquestes idees³:

- La 103a Sessió del COI a París, també anomenada Congrés del Centenari de l'any 1994, tractaria quatre temes centrals de l'olimpisme, però el COI havia recentment decidit afegir-hi un tema addicional: el medi ambient.
- La primera iniciativa emblemàtica ecològica dintre del Moviment Olímpic havia estat sembrar plantes i arbres al Parc Olímpic de Múnic⁷².
- La nova seu del COI, que s'estava construint a Lausana, respectava els arbres del Parc Vidy. A més a més, els dissenys arquitectònics s'havien modificat per evitar tallar un roure centenari.
- El COI ja tenia una llarga experiència en col·laboracions amb l'ONU i algunes de les seves agències (UNESCO, WHO, UNEP, etc.).
- El Moviment Olímpic, com a fenomen universal, pretenia ajudar a difondre l'interès pels problemes ecològics i crear una cooperació per tal de protegir la Terra, explicant així la presència del COI a Rio.

La ponència també argumentava que *"the IOC is a international non-governmental organisation whose actions and measures in favour of the environment are projected without political purposes"*. Malgrat que les polítiques ambientals eren responsabilitat de cada estat membre de l'ONU, això no impedia que *"the IOC holds tools to improve the relation between sport and the environment"*⁴. La presència del COI a l'ECO 92 va conduir directament a l'adopció d'algunes mesures dintre de l'olimpisme i l'assumpció de responsabilitat pels impactes negatius derivats de la celebració dels JJOO. En Richard W. Pound, membre

3 Document 'Conferencia de las Naciones Unidas sobre el medio ambiente y el desarrollo: El Movimiento Olímpico y el Desarrollo, por el COI', juny de l'any 1992, arxius de l'IOC-OSC.

4 Document 'Conferencia de las Naciones ...', juny de 1992, arxius de l'IOC-OSC.

del COI, molt proper a Joan Antoni Samaranch, va escriure l'any 1993 que el COI, com a participant a l'ECO 92, tenia l'obligació de "*determine the extent of its role in protection of the environment. The enormity of the problem has been identified by many national and international organizations. Conferences have been held; laws have been enacted*" (Pound, 1993: 14). Això era un reconeixement implícit de la validesa de les demandes d'ecologistes respecte als JJOO.

2.2. LA PRESÈNCIA DE BARCELONA I EL COOB'92 A L'ECO 92

Els JJOO de Barcelona'92 no van estar presents a l'ECO 92. La celebració d'aquests JJOO era la gran i gairebé l'única prioritat pel COOB'92, ja que començaven un mes i mig després de la Conferència. El comitè organitzador no estava representat directament a Rio de Janeiro. En qualsevol cas, l'Ajuntament de Barcelona, el principal soci institucional del COOB'92, va assistir a l'ECO 92. Això va tenir conseqüències immediates, com ara les iniciatives analitzades en el capítol posterior d'aquest llibre.

2.2.1. L'EXPERIÈNCIA EN GESTIÓ ECOLÒGICA DE LA CIUTAT

Com a nació membre de l'ONU, Espanya va estar representada a la Cimera de la Terra de Rio. L'Ajuntament de Barcelona també hi va participar, però només com a administració local, tot i que també en representació del Consell de Municipis i Regions d'Europa (CMRE) perquè l'alcalde Pasqual Maragall va presidir aquesta institució entre els anys 1992 i 1997. Tanmateix, també ho va fer en representació de la xarxa de ciutats mediterrànies, MedCities, que va néixer l'any 1991 a Barcelona. La capital catalana ja tenia experiència en la implementació d'accions ecològiques que incloïen plans de comunicació, plans educatius, campanyes públiques i la promoció de la recerca científica (Cuervo Argudín, 1987:114). L'Institut d'Ecologia Urbana era un instrument municipal clau en aquest procés.

La CEE i el Parlament Europeu havien aprovat lleis de protecció mediambiental ja des de la dècada dels anys 70 i, especialment, al llarg dels anys 80. Espanya és membre de la CEE des de l'any 1986, un any que marca l'inici de l'adopció de noves lleis nacionals de tot tipus decretades des d'Europa. De fet, el govern de'n Maragall era particularment

receptiu a aquestes influències continentals. Les polítiques mediambientals europees van ser potenciades a mesura que s'acostava l'ECO 92, un procés que culminava amb el cinquè Programa Europeu d'Acció Medi Ambiental (EAP), aprovat el mes de maig de l'any 1992. Aquest programa era una nova estratègia per enfortir la protecció de la natura i per desenvolupar els principis sostenibles de l'Informe Brundtland.

La CEE havia llançat el primer EAP l'any 1973, un any després de la primera Cimera de la Terra de l'ONU a Estocolm. El cinquè EAP reconeixia que els quatre programes anteriors pecaven per manca d'ambició i per ineficàcia, una avaluació demostrada per la realitat de la creixent pèrdua de qualitat ecològica europea. L'EAP de l'any 1992 buscava transformar les actituds econòmiques i socials caminant cap a màximes de desenvolupament i creixement sostenible respectuoses amb el medi ambient (Doñate Sanglas, 1993: 45-46; Fernández Hermana i Reales, 1994: 64). De la mateixa manera que passava amb els programes previs, el cinquè EAP tractava qüestions com ara al canvi climàtic, la contaminació d'aigües o la gestió de residus, però introduint propostes de noves formes de producció i de consum, així com estratègies de conscienciació social. En definitiva, aquest EAP era obligatori per a tots els països membres de la CEE i per a institucions com ara al CMRE.

Més enllà de les normatives europees, Barcelona es va beneficiar d'altres influències ecològiques, com per exemple la implantació de mesures mediambientals gràcies a la col·laboració municipal amb l'UNESCO. Aquesta agència de l'ONU havia creat el programa internacional Home i Biosfera (MAB) l'any 1971 amb objectius educatius i de recerca. Específicament, el MAB volia conèixer millor l'impacte humà a la Terra i com les societats interactuen amb els ecosistemes. Barcelona es va unir al programa MAB l'any 1983 amb la creació de l'Institut d'Ecologia Urbana, aquest cos municipal funcionava seguint criteris del MAB. Tres anys després, la ciutat va potenciar una gestió del seu ecosistema urbà i els problemes ecològics quan *"va celebrar-se a Barcelona, l'abril de l'any 1986, un Seminari Internacional sobre Tractament i Gestió de les Àrees Verdes Urbanes, organitzat pel Programa MAB de l'UNESCO i l'Ajuntament"* (Folch Guillèn, 1987: 81)⁵.

5 La col·laboració entre les autoritats barcelonines i l'UNESCO va ser exitosa perquè va desenvolupar iniciatives d'educació mediambiental a la ciutat, incloent-hi activitats a les escoles, reportatges especials a la revista municipal 'Barcelona Metròpolis Mediterrània', etc. (Rodríguez Montequín, 1987: 115; Saura Carulla, 1987: 106). Les relacions entre Barcelona i els òrgans de l'ONU expliquen les iniciatives del següent capítol d'aquest llibre.

2.2.2. BARCELONA I BARCELONA'92 A L'ECO 92

Com a part de la recerca d'aquest llibre, s'han entrevistat deu personalitats, representants directes i indirectes del COI i de Barcelona'92, sobre la connexió entre l'ECO 92 i els JJOO de l'any 1992 pel que fa a una possible influència de la Cimera mitjançant iniciatives de comunicació. Tres dels entrevistats, relacionats amb el COI, no han estat capaços de confirmar aquesta connexió. La Mª Teresa Samaranch, filla de l'ex president del COI, i en Josep Tarradellas, biòleg i assessor del COI per a temes mediambientals durant molts anys, coincideixen quan diuen que el paper de Barcelona'92 per l'adopció d'una tercera dimensió de caràcter verd de l'olimpisme és difícil de determinar perquè l'interès del COI per l'ecologisme aquests anys té més a veure amb l'ADN del propi olimpisme, cal recordar que els JJOO de Lillehammer'94 van ser els veritables primers Jocs "verds" [entrevistes amb la Mª Teresa Samaranch i en Josep Tarradellas]. Lemaître prefereix definir Barcelona'92 com a uns JJOO sostenibles, no tant de caràcter ecològic, ja que van deixar un llegat que incloïa conceptes socials i econòmics, i no només mediambientals [entrevista amb M. Lemaître].

En Pau Pérez, vicepresident del Comitè Olímpic Espanyol (COE) l'any 92, reconeix que l'ECO 92 va estar present a Barcelona'92, amb el mural 'Pacte per la Terra' i en d'altres elements. És una mostra que aquests Jocs Olímpics volien mostrar el seu compromís amb l'ECO 92 i *"aquest compromís va ser ràpid perquè ja hi havia unes arrels mediambientals a Barcelona"* [entrevista amb Pau Pérez]. En Manel Vila, qui dirigia l'òrgan municipal de gestió operativa 'Ajuntament – Jocs Olímpics', diu que l'Ajuntament va tenir una presència activa a Rio, tot i que ell no pertanyia a la delegació municipal perquè estava liderada pel tinent d'alcalde Jordi Borja, del partit eco-socialista IC-V [entrevista amb en Manel Vila].

Els altres cinc entrevistats, tots ells amb responsabilitats importants dintre de l'aparell del COOB'92, van donar la mateixa resposta: la gran prioritat era la preparació dels imminents JJOO i dirigir les seves àrees funcionals, malgrat coneixien de l'existència de la celebració de l'ECO 92. Un mes abans de la cerimònia d'obertura no podien permetre que hi hagués cap *"distracció"* [entrevista amb en Manuel Fonseca]. Això significa que el COOB'92 no va participar directament a l'ECO 92, però sí que ho va fer l'Ajuntament barceloní. En Josep Miquel Abad explica el següent: *"Que jo recordi, a Rio van estar representants del nostre Ajuntament. (...) El COOB'92, en ser comitè organitzador, no podia estar present en una cimera que era per estats. (...) Això sí, la Cimera de Rio va merèixer la nostra atenció i teníem clar que volíem fer quelcom en aquest sentit, dintre dels imminents Jocs."* [entrevista amb en Josep M. Abad]. Armand Calvo confirma l'impacte directe de la Cimera de la Terra en projectes de comunicació com ara l'esmentat mural o els continguts del Camp de la Joventut [entrevista amb l'Armand Calvo]. D'altra banda, en

Lluís Millet i en Lluís Serra, ambdós encarregats de dirigir la construcció de diferents infraestructures, argumenten que les idees sostenibles i respectuoses amb el medi ambient de Barcelona'92 van aplicar-se molt abans de l'ECO 92 perquè aquests JJOO i el seu 'model Barcelona' van néixer als anys 80 [entrevistes amb en Lluís Millet i en Lluís Serra].

En conseqüència, la Ciutat Comtal va estar present a la Conferència de l'ONU a Rio només com a govern municipal. L'alcalde Maragall, també president del COOB'92, va escriure que *"Barcelona presenta a la Conferència de les NNUU sobre Medi Ambient i Desenvolupament, que se celebra a Rio, la proposta de declaració urbana aprovada pels representants de les ciutats de la Mediterrània. (...) La coincidència de dates de l'exhibició 'Estimada Terra' amb la Conferència de Rio tindrà un efecte multiplicador i ens servirà per a mostrar una Barcelona solidària que treballa per a l'educació ambiental"* (en Folch Guillèn et al., 1992: 9). La publicació d'aquest missatge poques setmanes abans de l'inici dels JJOO d'estiu subratlla la transcendència que l'administració municipal donava a l'ECO 92, malgrat que la majoria dels seus esforços també es concentraven en l'imminent esdeveniment esportiu. La màxima figura del COOB'92 havia signat el compromís de la ciutat olímpica amb les conclusions de l'ECO 92, no ho va fer ell personalment, sinó en Jordi Borja, i les autoritats municipals barcelonines van acordar amb els homòlegs carioques, amfitrions de la Cimera, que els alcaldes de Barcelona i de Rio de Janeiro, en Pasqual Maragall i en Marcello Alencar, respectivament, es reunirien més endavant el mateix any 1992.

Finalment, aquesta reunió va tenir lloc el 17 de desembre i van signar una declaració oficial en comú. La introducció d'aquesta 'Declaració Rio-Barcelona 1992' proclamava que *"les ciutats de Rio i de Barcelona han estat en el curs de l'any 92 capitals del món amb ocasió de la Conferència de Nacions Unides sobre Medi Ambient i Desenvolupament i de la celebració dels Jocs Olímpics. (...) Les dues ciutats, una a l'hemisferi nord i l'altra a l'hemisferi sud, proclamen la seva certesa que el paper de les ciutats en el món serà creixent i positiu"*⁶. Tot i que aquestes paraules volien reflectir una connexió simbòlica entre l'olimpisme i l'ecologisme, el COI o l'ONU no van formar part de la reunió ni de la declaració. El document, bàsicament una proclamació d'intencions, va ser acordat per les dues ciutats seus dels dos esdeveniments internacionals més importants de l'any 1992. És, per tant, molt significatiu el fet que ambdues metròpolis emfatitzessin aquesta circumstància, la celebració dels JJOO i de l'ECO 92, el mateix any i gairebé al mateix temps.

6 Document 'Declaració Rio-Barcelona 1992: document signat pels alcaldes Marcelo Alencar i Pasqual Maragall', 17 de desembre de l'any 1992, biblioteca de Ciències Socials de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Les dues ciutats i els seus corresponents alcaldes detallaven, en el decurs de la declaració, una fraternitat assentada sobre els principis de l'ECO 92 i la seva visió d'un món més sostenible. El medi ambient i el desenvolupament sostenible eren qüestions que, tant Barcelona com Rio de Janeiro estaven d'acord que havien de ser tractades conjuntament i sota el lideratge de l'ONU. És cert que en Pasqual Maragall signava la declaració com a alcalde i no com a president del COOB'92, però Barcelona va promoure aquest acord proclamant la seva autoritat única com a ciutat olímpica. Segons el text, aquest fet només era comparable a ser amfitrió de la Cimera de la Terra. Resumint, els governs barceloní i carioca consideraven que els valors olímpics i l'esperit de l'ECO 92 necessitaven coexistir⁷.

III. LA INFLUÈNCIA DIRECTA DE L'ECO 92 ALS JJOO DE BARCELONA'92

El pensament ecològic finalment va aconseguir ressonància mundial gràcies a la Conferència de l'ONU ECO 92, que apostava per difondre un coneixement de caràcter verd entre la societat. Aquesta estratègia es concebia com a una 'batalla comunicació' donant un paper central als mitjans de comunicació (Fernández Hermana i Reales, 1994: 109). L'ONU ja havia treballat conjuntament amb el Moviment Olímpic des dels anys 60, i per qüestions d'ecologisme el precedent és la plantació simbòlica durant Múnic'72 (Chappelet i Kübler-Mabbott, 2008: 109; IOC, 2012: 16). El desè principi de la Declaració de Rio de Janeiro es va aplicar a Barcelona'92, gràcies a quatre projectes de comunicació, que analitzarem amb detall en aquest capítol: l'exposició *Estimada Terra*, el programa d'educació ecològica del Camp de la Joventut (CIJ), el mural pel 'Pacte per la Terra' i la plantació d'arbres a Barcelona.

⁷ Document '*Declaració Rio-Barcelona ...*', 17 de desembre de l'any 1992, biblioteca de Ciències Socials de la Universitat Autònoma de Barcelona.

3.1. L'EXPOSICIÓ TEMPORAL *ESTIMADA TERRA*

El nom sencer d'aquest projecte era *Estimada Terra: Canviar per Viure*. Es tractava d'una exposició temporal patrocinada per l'agència cultural UNESCO, i no pas per l'UNEP, l'agència de l'ONU pròpiament mediambiental, que mostrava una sèrie d'elements en relació amb les ciències ecològiques i temes ecologistes. L'exposició va tenir lloc a l'Edifici de les Aigües, al costat de la Ciutadella i reformat després de ser un dipòsit d'aigua, entre el 15 de maig i el 9 d'agost, el dia de la cloenda, de l'any 1992. L'exposició es va traslladar després al Museu de Ciències Naturals de Madrid, on va romandre obert fins l'hivern de l'any 1993 (Folch Guillèn et al., 1992: 11).

3.1.1. LA GÈNESI I LA GESTIÓ DE L'EXPOSICIÓ

Estimada Terra va ser una de les activitats dintre del programa l'Olimpíada Cultural, del departament del COOB'92, responsable dels esdeveniments culturals de Barcelona'92. La Memòria Oficial dels JJOO informa que l'Olimpíada Cultural tenia com a missió promoure “*el patrimoni artístic de la ciutat i convertir-la, durant quatre anys, en un centre cultural d'atracció internacional, amb motiu de la celebració a Barcelona dels Jocs Olímpics*” (Cuyàs Sol, 1992d: 307). La ‘Memòria Oficial’ explicava que “*el 10 de novembre de l'any 1988 es va constituir l'Olimpíada Cultural S.A., amb naturalesa jurídica de societat privada del COOB'92*” (Cuyàs Sol, 1992b: 345). L'Olimpíada Cultural va projectar l'any 1988 els seus punts claus, basats en la música, el teatre, els balls, les exhibicions, etc., però no en l'ecologia o el medi ambient⁸. Un dels primers esdeveniments organitzats per l'Olimpíada Cultural va ser l'exposició ‘Barcelona, la ciutat i el 92’, que va obrir l'any 1988 a l'Edifici de les Aigües sense cap contingut ecològic. Tot i així, l'exposició ‘Barcelona, la ciutat i el 92’ va reobrir a finals de l'any 1990, afegint-hi el medi ambient com a una de les seves seccions temàtiques (Cuyàs Sol, 1992b: 345-347). Aquesta inclusió sobre l'ecosistema local barceloní significava el primer precedent sobre ecologia dintre de les activitats de l'Olimpíada Cultural.

Les arrels de l'exposició *Estimada Terra* es troben a la carta que el director general de l'UNESCO, en Federico Mayor Zaragoza, va escriure a en Joan Antoni Samaranch el 3 d'octubre de l'any 1991. Suggestia una idea per ser implementada als JJOO de la ciutat natal dels dos dirigents internacionals. En Mayor Zaragoza explicava que en aquells moments Mont-real, Canadà, acollia una exposició anomenada ‘La Nuit des Mille Soleils’ sota la supervisió del Planetary Transmitter Corporation, una organització educativa sorgida

8 Document ‘*Avant-projet de programa cultural de l'Olimpíada*’, abril de l'any 1988, Arxiu Contemporani Municipal.

com a suport al Protocol de Mont-real de l'any 1987 per protegir la capa d'ozó. En Mayor Zaragoza considerava que aquest era un bon exemple per preparar una acció semblant sobre ecologia durant els JJOO de Barcelona'92 i aprofitant l'atenció mundial que poc abans havia de rebre l'ECO 92. Va escriure que un acte així seria "*caja de resonancia ideal para difundir; a la más amplia escala, un mensaje sobre los graves problemas ambientales del planeta*"⁹. Posteriorment, J.A. Samaranch va enviar una carta, adjuntant-hi una còpia de l'escript de'n Mayor, al vicepresident de l'Olimpíada Cultural, en Romà Cuyàs, amb data 14 d'octubre. El president del COI li deia a en Romà Cuyàs el següent: "*te agradecería que las tuvieras en consideración*", és a dir, que Barcelona'92 es plantegés fer un projecte sobre conscienciació ecològica similar a l'exposició de Mont-real¹⁰.

Encara que l'Olimpíada Cultural va ser qui va gestionar *Estimada Terra*, l'Ajuntament era el soci institucional que la va promoure amb força. L'alcalde Pasqual Maragall va escriure el prefaci del catàleg de l'exposició demostrant la vinculació municipal, tot donant-hi suport. Va presentar cinc punts claus (en Folch Guillèn et al., 1992: 9): a) Els JJOO fomentaven l'idea d'un esdeveniment per divulgar la situació del planeta i la magnitud dels seus problemes; b) Barcelona ja tenia interès per qüestions mediambientals, tal i com ho constatava la celebració de la reunió executiva de la xarxa de ciutats mediterrànies costeres MedCities; c) L'exposició va tenir lloc al mateix moment que l'ECO 92 es desenvolupava a Rio, per tal de fer créixer la seva missió d'altaveu ecològic; d) *Estimada Terra* va divulgar un missatge pedagògic i científic per educar els conciutadans com havien d'actuar per tenir una actitud més ecològica, i d) L'UNESCO donava suport a l'exposició.

Les paraules de'n Pasqual Maragall buscaven clarificar que l'exposició era un acte molt destacat per les autoritats municipals, fins i tot quan la ciutat estava a punt d'albergar els JJOO. L'exposició *Estimada Terra* va ser concebuda quan l'Ajuntament va preparar una reunió el 13 de desembre de l'any 1991 per presentar la proposta d'una exposició temporal que, en aquell moment, s'intitulava 'Medi Ambient OCSA [Olimpíada Cultural SA] – Repsol'. La carta d'invitació a la reunió, organitzada pel departament municipal de Relacions Públiques i Protocol, informava que el lloc de trobada seria el Museu de Zoologia de Barcelona. Van participar-hi els representants de les següents institucions: l'Olimpíada Cultural, amb el seu vicepresident Romà Cuyàs; l'UNESCO, amb el seu assessor per a gestió mediambiental, el biòleg Ramon Folch; el director del Museu de Ciències Naturals de Madrid; el president de Repsol i l'Ajuntament i el COOB'92, amb la persona que va donar el discurs d'obertura. Això demostrava la implicació municipal en el projecte de comunicació ecològica que pocs mesos abans havia llançat el màxim responsable de l'UNESCO.

9 Carta de F. Mayor-Zaragoza a J.A. Samaranch, 3 d'octubre de l'any 1991, arxius de l'IOC-OSC.

10 Carta de J.A. Samaranch a R. Cuyàs, 14 d'octubre de l'any 1991, arxius de l'IOC-OSC.

El departament de l'Olimpiada Cultural va presentar per a la reunió un document, tot explicant els objectius darrere d'una possible activitat sobre el medi ambient. En aquest document, en Ramon Folch, designat conseller científic de l'exposició, declarava que *"l'olimpisme no pot ser entès si no és en el marc d'una confluència de pobles i països"*, de forma que *"coneixements ecològics, riscos existencials i dimensió cultural esdevenen conceptes correlatius"*¹¹. Segons aquest argument, era molt necessari una activitat sobre ecologia sota el paraigua de l'Olimpiada Cultural amb forma d'una exposició que havia de ser *"un repàs espectacular i alligonador de les característiques ecològiques"* seguint la cultura del segle XX per donar solucions mirant al segle XXI.

3.1.2. L'ANÀLISI SOBRE ELS CONTINGUTS DE L'EXPOSICIÓ

Aquest document també contenia una perspectiva més tècnica sobre l'exposició gràcies a l'explicació dels seus dissenyadors i productors, en Ramon Bigas i en Josep Sant: *"està planejada com una visita al Planeta Terra, en la qual s'analitzen la lògica i el funcionament dels sistemes vius i (...) els diferents àmbits ecològics del món i els seus problemes"*¹². Proposaven presentar l'exposició *Estimada Terra* a través de tres espais temàtics principals: una aproximació científica a la biosfera, el coneixement dels problemes mediambientals associats a cada ecosistema i una examinació de les potencials respostes a aquests problemes. Sota la influència de la propera ECO 92, en Ramon Bigas i en Josep Sant subratllaven que l'exposició era una eina de comunicació que es basava en dos pilars: ciència i espectacle. La seva proposta, que finalment es va portar a terme, apostava per un estil modern i un entorn amb molta tecnologia audiovisual.

Com ja hem dit anteriorment, la proximitat de l'ECO 92 de Rio va estimular el projecte i els seus continguts amb ànim comunicatiu. En el llibre-catàleg d'*Estimada Terra*, en Folch Guillèn manifestava que la dècada dels 90 seria clau pel despertar definitiu de la causa ecologista. Al mateix temps, argumentava que s'havia d'aprofitar la coincidència dels J100 amb la Cimera de la Terra per tal d'oferir una educació mediambiental i models sostenibles de societat (Folch Guillèn et al., 1992: 11). El COOB'92 va afegir a la Memòria Olímpica que *"l'exposició 'Estimada Terra: canviar per Viure', presentada pocs dies abans de la Conferència Internacional de Rio de Janeiro sobre el medi ambient, tenia un caràcter emblemàtic. Oberta del 15 de maig al 9 d'agost, (...) va ser visitada per més de cent mil persones"* (Cuyàs Sol, 1992d: 314).

11 Document 'Olimpiada Cultural: Exposició Medi Ambient', 13 de desembre de l'any 1991, Arxiu Contemporani Municipal.

12 Document 'Olimpiada Cultural: Exposició ...', 13 de desembre de l'any 1991, Arxiu Contemporani Municipal.

Segons els tríptics d'informació distribuïts als assistents d'Estimada Terra, els continguts temàtics estaven distribuïts en tres blocs principals. El primer portava per títol 'La capa de la vida' i ocupava tot el pis de baix de l'Edifici de les Aigües. El primer pis acollia els blocs anomenats 'Què està passant a la biosfera?' i 'Canviar per viure', dos blocs amb l'objectiu de promoure la conscienciació ecològica de la gent¹³. L'exposició presentava, a més a més, tres activitats complementàries a altres espais municipals, donat que no hi havia lloc a l'Edifici de les Aigües: al Museu de Zoologia, a vivers de Montjuïc i al Zoo¹⁴. Com és normal a moltes exposicions temporals, l'Olimpiada Cultural i Repsol, patrocinador d'*Estimada Terra* van decidir publicar el catàleg d'aquesta exposició amb el format d'un llibre de bona edició. Aquest llibre, amb el títol *Estimada Terra: la biosfera: canviar per viure = Estimada Terra: the Biosphere: Change to Live*, va ser escrit pels biòlegs Ramon Folch, Lluís Ferrés i Miquel Monge (Folch Guillèn et al., 1992)¹⁵.

3.2. L'EDUCACIÓ MEDIAMBIENTAL AL CAMP INTERNACIONAL DE LA JOVENTUT

Durant 19 dies, des del 23 de juliol fins al 10 d'agost, 497 joves entre 18 i 22 anys van participar al Camp de la Joventut (CJ) organitzat pel COOB'92. Provenien de 67 països i havien estat triats pels seus respectius comitès nacionals. El principal objectiu d'aquest Camp dintre de Barcelona'92 era oferir als joves una oportunitat d'intercanvi cultural i alhora la possibilitat d'assistir a competicions olímpiques. Per aquesta raó, el programa d'activitats emfatitzava el coneixement dels valor olímpics i l'adopció d'un punt de vista més obert i cosmopolita, motiu pel qual es van afegir iniciatives ecològiques (Cuyàs Sol, 1992d: 359; COOB'92, 1992: 9-10).

13 Document *Estimada Terra: Exhibition May 15 – August 9 1992*, maig de l'any 1992, arxius de la Fundació Barcelona Olímpica (CEO-JAS).

14 Document *Estimada Terra: activitats paral·leles*, maig de 1992, Arxiu Contemporani Municipal. Les activitats eren les següents: 'Classifiquem animals', 'La vida a la Terra' i 'Anem al viver'. Només van durar sis setmanes, menys temps que *Estimada Terra*, i es dirigien específicament a nens i nenes i adolescents.

15 El llibre va ser publicat en català, amb una traducció a l'anglès a les últimes pàgines. Conté 120 pàgines i mesura 29 x 29 cm. No va ser una publicació econòmica, que demostrava l'interès de l'Olimpiada Cultural amb tot el relacionat amb l'exposició. Els capítols majoritàriament seguien l'estructura de l'exposició, tot i que el llibre desenvolupava la perspectiva científica.

3.2.1. LA GÈNESI I LA GESTIÓ DEL PROGRAMA DEL CIJ

La Carta Olímpica vigent l'any 1992 establí que un CIJ havia d'oferir activitats esportives, culturals i folklòriques. El CIJ de Barcelona'92, que complia amb aquests requisits, es va instal·lar al Col·legi Jesuïta Sant Ignasi de Sarrià. Tal i com deia la Carta Olímpica, es considerava una altra vila olímpica dels JJOO i sota les mateixes regles (p. ex., la prohibició de propaganda política, religiosa o comercial) i estava gestionat pel departament de la Vila Olímpica del COOB'92 (COOB'92, 1992: 8-9-13)¹⁶. El programa del CIJ i els seus tallers, fòrum i la resta d'activitats va ser planejat des del mes de maig de l'any 1991, quan es van aconseguir la fita de l'acord entre el COOB'92 i el Consell de la Joventut per tal que aquesta organització barcelonina amb molta experiència estigués involucrada amb el CIJ¹⁷. Aquest acord va ser l'inici d'una nova fase de discussió sobre els temes més idonis per estructurar el programa del CIJ.

Els organitzadors del CIJ i els membres del Consell de la Joventut van tractar i discutir, des de la tardor de l'any 1991, la millor forma d'introduir continguts connectats amb l'ECO 92. Finalment, van consensuar un programa d'educació mediambiental dintre del programa general del Camp. El conseller delegat del COOB'92, en J.M. Abad, proporciona una resposta vaga sobre l'ecologia dintre del camp, tot demostrant que el Consell Executiu no va posar en pràctica aquest tipus de continguts: *"Seguia els paràmetres del CIJ anteriors, paràmetres als quals afegim els nostres propis conceptes d'aquest tipus de trobades, on Barcelona sempre va ser pionera: estímul de la convivència per sobre de qualsevol diferència de raça, de religió, de política o de qualsevol altre tipus, estímul del voluntariat com a forma especialment digna de cooperació, etc."* [entrevista amb J.M. Abad].

El director del departament de la Vila Olímpica del COOB'92, l'Armand Calvo, explica com els continguts de caràcter verd es van concebre pels mateixos responsables del CIJ: *"Això obeeix a iniciatives, en aquest cas, del mateix director del Camp Internacional de la Joventut, en Joaquim Fradera. Iniciatives com aquesta i d'altres que no recordo, on al capdavant es posaven persones que tenien certa sensibilitat per temes ecològics, per temes de barreres arquitectòniques, per temes en què la gent no solia entrar. (...) A nivell de planificació, el Camp depenia de'n Carbonell (i ell de mi); a nivell d'execució, de disseny final i de la gestió, de'n Joaquim Fradera"* [entrevista amb A. Calvo]. El director del CIJ, en Joaquim Fradera, era assistit per la Núria Vives, amb responsabilitats sobre les activitats

16 El CIJ és part dels JJOO des del primer campament durant els Jocs de l'any 1912 a Estocolm. El COI ho regula a través de la Carta Olímpica: no era obligatori organitzar-lo, però ho recomanava; actualment no s'organitza.

17 Carta de J. Fradera a R. Bergós, A. Calvo i J. Carbonell, 19 de setembre de l'any 1991, Arxiu Contemporani Municipal.

del Camp. En un article, ambdós van manifestar que *“the activities foreseen are different ways of (...) cultural exchange: (...) In response to environmental problems, an environment programme has been set up which includes the selective collection of the Camp’s refuse, an information (...) campaign for participants and the theoretical treatment of this issue in the forum”* (Fradera et al., 1992: 34). No hi ha cap constància de la supervisió del COI sobre aquest programa ecològic del CIJ.

Barcelona tenia una experiència sòlida acollint campaments per a gent jove amb activitats per acostar-se a la natura. Per exemple, el Patronat Metropolità del Parc de Collserola oferia des de meitat de la dècada dels 80 un programa de seguiment de les migracions animals, que buscava donar als joves participants uns coneixements essencials sobre pautes de migració d'ocells i altres animals salvatges per aprendre a protegir-los. Un altre esdeveniment era el Dia de Collserola, de caràcter anual i bàsicament dirigit a nens i nenes per proporcionar-los una experiència de ben a prop en aquesta serra boscosa (Cervera, 1989: 120). Aquesta experiència de caire verd de campaments que les autoritats barcelonines havien acumulat va estar compartida amb els organitzadors del CIJ. L'informe del 27 de gener de l'any 1992 del programa municipal 'Ajuntament – Jocs Olímpics' proporciona informació interessant sobre el CIJ i els seu contingut ecològic¹⁸. L'Ajuntament expressava la seva predisposició oficial per introduir el programa educatiu mediambiental, i demostrava que aquest programa ja tenia forma a l'hivern de l'any olímpic. L'informe també comunicava que l'àrea municipal de Manteniment col·laboraria amb el CIJ pel desenvolupament d'activitats ecològiques.

3.2.2. ANÀLISI SOBRE ELS CONTINGUTS VERDS DEL CIJ

Tal i com hem esmentat anteriorment, el programa del CIJ es va estructurar en activitats, sessions, festes i tallers que volien promoure una sèrie de valors (COOB'92, 1992: 27). Una de les activitats tenia com a objectiu donar a conèixer els paisatges de Catalunya als participants. El CIJ oferia la possibilitat de triar entre deu rutes de tres dies a llocs com ara l'Estany de Banyoles, la Serra de Collserola, la Costa Brava, el Pirineu, el Delta de l'Ebre, el Montseny, etc. (Cuyàs Sol, 1992d: 364). Sobre els continguts del CIJ, la Memòria Oficial relatava que *“el Camp va organitzar, també, un servei de recollida selectiva*

¹⁸ Document 'Programa Ajuntament – Jocs Olímpics: Informes de gestió', 27 de gener de l'any 1992, arxius de la Fundació Barcelona Olímpica (CEO-JAS). El programa va ser creat per coordinar una gran varietat de tasques i projectes per a la preparació dels JJOO. Tractava aspectes com ara modificacions urbanes de la ciutat, reunions sobre la gestió dels espais públics específics afectats pels Jocs Olímpics, el CIJ i l'ús de les platges a prop de la Vila Olímpica. És una font directa per comprendre millor la participació de l'Ajuntament en els JJOO.

de residus, que eren traslladats als centres de tractament corresponents. Al mateix recinte del Camp, hi havia el centre de recollida dels residus orgànics. (...) El projecte va ser valorat molt positivament des d'un punt de vista educatiu. (...) La realitat internacional, la joventut, l'olimpisme o l'ecologia van ser alguns dels temes que, amb el suport d'exposicions, de projeccions cinematogràfiques i de conferències, es van debatre en el fòrum 'Joves, ciutadans del món'. (...) Una xerrada amb un dels assistents a la Cimera de Rio, la visita al Centre Abraham i una taula rodona amb Amnistia Internacional (...) van ser algunes de les activitats emblemàtiques" (Cuyàs Sol, 1992d: 360-362).

El dia que els joves participants arribaven al CIJ de Barcelona'92 rebien per part dels organitzadors una carpeta amb el programa d'activitats, una presentació sobre el Camp introduint els seus continguts, informació útil i l'horari de totes les activitats voluntàries i obligatòries¹⁹. Els participants sabien que, des del primer moment, el CIJ oferia viatges pels ecosistemes naturals catalans, excursions sota el títol de 'Conèixer Catalunya'. Els centenars de joves descobrien que un dels objectius més importants del CIJ era el contingut ecològic quan llegien el programa d'activitats culturals, dirigit a una diversa representació de joves de tot el món i, per tant, *"una oportunitat magnífica per compartir experiències i opinions"*. Així doncs, s'organitzava el fòrum 'Joves, ciutadans del món', *"un espai d'informació i de debat sobre els principals temes que afecten actualment la comunitat internacional"*²⁰. Aquest fòrum, que començava el 26 de juliol, estava finalment estructurat en base a cinc temes de debat: medi ambient, cooperació internacional, esports i olimpisme, cultura i valors quotidians²¹. El fòrum estava format per xerrades i conferències al matí i grups de treball a la tarda. Dels cinc temes, la conscienciació mediambiental era la clara protagonista. Segons el programa d'activitats, les xerrades sobre qüestions de caràcter verd i ecologisme incloïen les taules rodones 'El medi ambient després de la Cimera de Rio de Janeiro' amb participants de l'ECO 92, 'Desenvolupament versus Medi Ambient' amb representants de l'ONG i del Consell de la Joventut i 'Vida marina a través dels aquaris'²².

19 Document 'Camp Internacional de la Juventud: Programa d'activitats', agost de l'any 1992, arxius de la Fundació Barcelona Olímpica (CEO-JAS).

20 Document 'Camp Internacional de la ...', agost de l'any 1992, arxius de la Fundació Barcelona Olímpica (CEO-JAS).

21 Els organitzadors reconeixien que el fòrum va ser plantejat com a un espai adequat per desenvolupar les recomanacions teòriques de Rio de Janeiro: *"cultural activities; (...) the nucleus will be the forum, a space for debate (...) where the objectives of the Camp will be (...) strengthening of the world community awareness"* (Fradera et al., 1992: 35).

22 Document 'Camp Internacional de la ...', agost de l'any 1992, arxius de la Fundació Barcelona Olímpica (CEO-JAS).

El CIJ va lliurar als participant un tríptic informatiu anomenat 'Ambientaltitza't: programa de medi ambient', un document útil sobre els paràmetres i principis ecològics i sostenibles que acollia el Camp. El tríptic explicava que *"tots hem sentit parlar, i se'n parla cada cop més, dels problemes del nostre medi ambient: la desforestació, l'efecte hivernacle i la fragilitat de la capa d'ozó. Sorgeixen arreu del món temptatives per tal d'aconseguir un aprofitament més racional i solidari dels recursos. (...) El CIJ, pel que fa a la seva dimensió mundial, és per tant un espai privilegiat per abordar el tema. Des del Camp, volem contribuir a la sensibilització envers els problemes mediambientals i ens proposem posar en pràctica, de forma modesta i realista, unes mesures"*²³.

Una d'aquestes mesures era un projecte de reciclatge sistemàtic de tota la brossa produïda durant el dia a dia del CIJ. El tríptic informava que *"les escombraries o residus són un dels problemes ambientals més greus del planeta; (...) hem d'aprendre a fer menys escombraries; (...) molts dels materials que llancem es poden reciclar"*. Els organitzadors van col·locar papereres i contenidors a tots els espais del Camp, establint una recollida selectiva, diferenciant el color dels contenidors, dels residus segons fos paper, piles, plàstics, llaunes, vidre i matèria biodegradable. El document manifestava que tots els participants i treballadors del CIJ havien de col·laborar activament i amb rigor. Els organitzadors del CIJ també feien saber que aquest projecte de reciclatge era un experiment per ser implementat, després dels JJOO, a la ciutat de Barcelona, on el reciclatge no estava massa implantat. El programa mediambiental també apareixia explicat a la petita guia que el COOB'92 va publicar sobre el CIJ (COOB'92, 1992: 11-12), on parlava d'altres projectes i activitats desenvolupats durant el Camp:

- El CIJ consumia paper reciclat per tal de *"no tallar tants arbres per fer pasta de paper i estalviar aigua i energia"*. El document establia que tot el paper utilitzat provenia de boscos explotats de manera sostenible. Aquesta preocupació pel paper consumit a Barcelona'92 explica també l'última iniciativa d'aquest capítol del llibre.

- El medi ambient era un dels temes principals del fòrum 'Joves, ciutadans del món', que, a més a més de les esmentades xerrades, incloïa tallers sobre l'ECO 92 o visites a l'exposició *Estimada Terra*.

- Una petita exhibició sobre el programa MAB de l'UNESCO, dintre de les instal·lacions del CIJ.

23 Document 'Ambientaltitza't: programa de medi ambient', juliol de l'any 1992, arxius de la Fundació Barcelona Olímpica (CEO-IAS).

3.3. EL 'PACTE PER LA TERRA' A LA VILA OLÍMPICA

A més a més de l'ecologia, Barcelona'92 es va transformar en una plataforma internacional per a causes humanitàries, com ara la pau. L'Ajuntament, liderat per en Pasqual Maragall i el COI, per en J.A. Samaranch, van negociar amb l'ONU l'acceptació d'esportistes serbis i macedonis, sancionats per l'ONU amb una resolució només per ser ciutadans iugoslaus, als JJOO del 1992²⁴. La Cimera de la Terra va ser un altre punt de trobada entre l'ONU i Barcelona'92, gràcies al mural de signatures col·locat dintre de la Vila Olímpica del Poblenou per donar suport explícit a l'ECO 92. Tanmateix, l'Executiu del COI, les federacions internacionals i els comitès nacionals van signar un document germà del mural. Aquesta secció fa una anàlisi sobre aquesta iniciativa, la connexió més directa amb la Conferència de Rio, desenvolupada sota l'àmbit de Barcelona'92.

3.3.1. LA GÈNESI I LA GESTIÓ DEL MURAL

Els problemes i crítiques relatius als JJOO d'Albertville'92 van fer entendre al COI el risc de construir una imatge mediambiental negativa: *"the IOC was identified as Albertville and it had to be seen to be doing something"* (Cantelon i Letters, 2010: 425). L'ecologia s'havia convertit en un assumpte de política social global amb l'ECO 92 de Rio, per la qual cosa el COI va buscar una estratègia de comunicació en el marc de la Cimera i dels JJOO barcelonins²⁵. La Declaració de Rio, l'acord polític més important de l'ECO 92. Consistent en 27 principis que havien de servir de guia pel desenvolupament sostenible de les nacions del món, l'acord fou signat per 170 estats membres de l'ONU el 13 de juny²⁶.

24 L'alcalde Maragall va demanar una treva i va obtenir el compromís del president del COI Samaranch i del secretari general de l'ONU Boutros-Ghali per treballar per la fi d'hostilitats entre els bel·ligerants de la guerra de Iugoslàvia durant Barcelona'92 (*El País*, 26 de juny de l'any 1992 i 3 de juliol de l'any 1992). Aquest fou primer pas que va continuar amb Lillehammer'94, quan la treva olímpica es va declarar oficialment. Com Roche diu (2000: 212-213), la treva del COI, en cooperació amb l'ONU, confirma la missió civilitzadora i modernitzadora del Moviment Olímpic.

25 Grups ecologistes i ONG van assistit a l'ECO 92 amb un objectiu de protecció total dels ecosistemes i el medi ambient. Per altra banda, el COI estava més proper a posicions moderades, compartides amb governs occidentals i empreses multinacionals (Gleckman, 1994: 295-296).

26 El preàmbul de la Declaració de Rio de Janeiro manifestava que: *"Reafirmant la Declaració de la Conferència de les Nacions Unides sobre el Medi humà, aprovada a Estocolm el 16 de juny de l'any 1972, i tractant de basar-s'hi, amb l'objectiu d'establir una aliança mundial nova i equitativa mitjançant la creació de nous nivells de cooperació entre els Estats, els sectors clau de les societats, i les persones, Procurant assolir acords internacionals, en els quals es respectin els interessos de tothom i es protegeixi la integritat del sistema ambiental i de desenvolupament mundial, reconeixent la naturalesa integral i interdependent de la Terra, la nostra llar"*.

Els organitzadors de l'ECO 92 van decidir portar a terme un projecte original amb la intenció de promoure gests simbòlics de suport a la Declaració de Rio. Això va comportar una mesura de comunicació en forma d'un gran panell com a símbol d'un document, un mural de signatures obert a tothom, per mostrar el recolzament a la Declaració i a la Cimera en el seu conjunt. El mural original es trobava a Rio, dintre de les instal·lacions de l'ECO 92, donat que estava signat pels delegats i assistents a la Conferència. Aquest icònic mural portava per títol Earth Pledge ('Pacte per la Terra'), mostrava els logotips de l'ONU i la seva agència mediambiental UNEP, deixava una gran superfície blanca buida pels cents de signatures i només es trobava escrit en anglès el següent text: *"Recognizing that people's actions toward nature and each other are the source of growing damage to the environmental resources needed to meet human needs and ensure survival and development, I PLEDGE to act to the best of my ability to help make the Earth a secure and hospitable home for present and future generations."* A la part inferior del panel, apareixien les següents paraules: *"Signed by: Earth Summit. The United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, June 1992"*²⁷.

El mural de la Vila Olímpica de Barcelona'92 va contenir aquest mateix text però sense les paraules de la part inferior. L'Oficina de Mitjans i Informació de l'ONU per a l'ECO 92 va crear una campanya per difondre a diferents àmbits del planeta el projecte del mural, contents amb la col·laboració d'institucions i dels mitjans de comunicació. L'olimpisme era un d'aquests àmbits plantejats, i per això l'Oficina (amb el beneplàcit del secretari general de l'ECO 92 Maurice Strong) va tornar a contactar amb el COI per oferir un 'Pacte per la Terra' durant Barcelona'92. Aziyadé Poltier-Mutal, responsable d'aquesta oficina de l'ONU, va enviar un fax a to Joan Antoni Samaranch l'1 de juliol informant sobre la campanya i el 'Pacte per la Terra'. Així doncs, va oferir al president del COI que el Moviment Olímpic es sumés al projecte, igual que va participar a Rio de Janeiro un mes abans. Poltier-Mutal va afegir al fax una mostra del mural, comentant que *"nous continuons notre campagne publique d'adhésion au Pacte pour la Terre. Il s'agit d'un document très simple"*. Aquest missatge va suggerir incloure un altre mural a Barcelona amb motiu dels JJOO: *"connaissant le profond intérêt que le Mouvement Olympique accorde aux problèmes de l'environnement et du développement, nous avons l'honneur de faire appel à votre concours afin que le texte du pacte soit diffusé d'une façon ou d'une autre pendant les prochains J.O. de Barcelone"*²⁸.

El director general del COI, en François Carrard, es va encarregar d'aquest assumpte i va enviar una carta a en Josep Miquel Abad el 22 de juliol, afegint una còpia del fax de

27 Carta de A. Poltier-Mutal a J.A. Samaranch, 1 de juliol de l'any 1992, arxius de l'IOC-OSC.

28 Carta de A. Poltier-Mutal a J.A. Samaranch, 1 de juliol de l'any 1992, arxius de l'IOC-OSC.

l'Oficina de Mitjans de comunicació i Informació. La carta, titulada *Pacte pour la Terre*, explicava breument la natura del 'Pacte per la Terra' i la campanya de murals. En Carrard deia que el COI considerava favorablement la iniciativa i que els esportistes olímpics havien de ser els millors representants de l'olimpisme per signar el seu suport a la Declaració de Rio. A més, la protecció mediambiental lligava amb els ideals olímpics, de forma que *"le CIO ne voit dès lors pour sa part aucun inconvénient à la mise en œuvre d'une initiative qui pourrait par ailleurs trouver un écho sympathique"*²⁹.

En Josep Miquel Abad reconeix que el Comitè Executiu del COOB'92 no va assumir la responsabilitat de gestionar aquest assumpte: *"Francament, a hores d'ara no ho recordo amb la suficient precisió com per contestar amb solvència."* [entrevista amb en J.M. Abad]. El Comitè Executiu va traspasar ràpidament el tema del 'Pacte per la Terra' al departament de la Vila Olímpica. El seu director, l'Armand Calvo, confirma que el seu equip va treballar en col·laboració amb el COI per portar a terme la iniciativa: *"Després d'una reunió, parlant amb el director del COI [Carrard], em va fer arribar una petició o suggeriment, sobre si em semblava bé realitzar aquest mural amb motiu de l'ECO 92. I li vaig dir que em semblava bé... En Jordi Cabonell, durant l'etapa preparatòria abans dels Jocs Olímpics, era el responsable de les viles olímpiques, i durant els JJOO va ser el meu adjunt a la Vila Olímpica. És l'única persona que se m'ocorre que gestionés el mural. Va ser simbòlic perquè va ser la primera vegada que, jo crec, el tema ecològic apareixia en un entorn olímpic durant els Jocs. Això era a prop del passeig [Parc del Port Olímpic] on hi havia els pals amb les banderes"* [entrevista amb A. Calvo].

3.3.2. L'ANÀLISI DE LA IMPLEMENTACIÓ DEL MURAL 'PACTE PER LA TERRA'

La Memòria Oficial de Barcelona'92 recull l'existència del 'Pacte per la Terra' durant els JJOO dient que *"El manifest Pacte per la Terra, promogut pel Moviment Olímpic i la Conferència de Nacions Unides per al Medi Ambient i el Desenvolupament, va ser àmpliament subscrit pels esportistes i els oficials presents en els Jocs Olímpics de la XXV Olimpíada"* (Cuyàs Sol, 1992d: 344). El mural, exposat a la Vila Olímpica, es basava majoritàriament en el panell original de Rio de l'ECO 92. A Barcelona, estava situat a l'aire lliure, en una zona molt simbòlica i transitada de la Vila: el 'punt de trobada' al costat de l'entrada dels menjadors. Estava escrit en francès i en anglès, les dues llengües oficials olímpiques, així doncs, no estava escrit en català ni en castellà donat que eren idiomes pels Jocs barcelonins. D'aquesta

29 Carta de F. Carrard a J.M. Abad, 22 de juliol de l'any 1992, arxius de l'IOC-OSC.

manera, el mural portava per títol *Earth Pledge – Pacte pour la Terre*, incloent-hi els logotips institucionals de l'ONU i l'UNEP (tal i com apareixia a Rio), les cinc anelles olímpiques, en representació del COI, i el logotip de Barcelona'92, en representació del COOB'92. No obstant, la frase de la part inferior del cartell era diferent de la frase que apareixia a Rio, on declarava que el mural estava signat per: *"The participants in the Games of the XXV Olympiad in Barcelona in support of the Earth Pledge and the goals of the Earth Summit United Nations Conference on Environment and Development"*³⁰.

Es tractava d'un mural gran amb mesures de 5 metres de llargada i 2 d'alçada, tot i que era més petit i curt que el de Rio. Les superfícies blanques van quedar cobertes ràpidament amb les signatures i comentaris dels esportistes i dels membres tècnics de les delegacions. L'últim dia dels JJOO, el panell es trobava tan ple de signatures que alguns esportistes van haver d'aprofitar el marc del panell per poder signar. Una inspecció detallada del mural deixa veure que, si bé molts comentaris mostraven el compromís dels atletes amb l'ecologisme i la sostenibilitat, alguns missatges eren només personals o festius. Deixant de banda aquests detalls, una visió del 'Pacte per la Terra' a la Vila Olímpica cobert de signatures i missatges significava un èxit de l'estratègia comunicativa de mostrar el suport del Moviment Olímpic reunit a Barcelona'92 per l'ECO 92, per la protecció mediambiental i pel desenvolupament sostenible.

El diari oficial que editava el COOB'92 durant els JJOO va informar sobre el mural del 'Pacte per la Terra'. El 8 d'agost, un article d'aquest diari comentava que *"d'acord amb el COOB'92, el COI ha decidit donar suport al 'Pacte per la Terra', ratificat a la Cimera de la Terra celebrada el mes de juny"*. Continuava dient que *"una vegada finalitzats els Jocs Olímpics, el mural estarà protegit per una coberta de plàstic i exhibit en el Museu Olímpic de Lausana"* (Barcelona'92: *Official Newspaper of the Games of the XXV Olympiad of Barcelona 1992*, 8 d'agost de l'any 1992: 6). Actualment, l'*Olympic Foundation for Culture and Heritage* del COI custodia el mural. No està exhibit al Museu Olímpic, però roman emmagatzemat a Lausana. L'article també informava que *"el COI ha deixat clar que la conservació del medi ambient tindrà un paper important en el Congrés Olímpic del Centenari. (...) A la 99a Sessió, a Barcelona, el president J.A. Samaranch va dir que la protecció del medi ambient podria ser un criteri important en la selecció d'una ciutat seu"*.

Mig any després dels JJOO, el COI reconeixia en la seva publicació a l'*Olympic Message* els aspectes sostenibles de Barcelona'92 i parlava del mural com a part d'aquests: *"Modernization of the city of Barcelona and its surroundings in the run-up to the Games of the XXV Olympiad. (...) Revolution of the road system through Barcelona to the erection [sic] at the sea's edge (...)"*

30 Fotografia, agost de l'any 1992, arxiu fotogràfic de la Fundació Barcelona Olímpica.

containing the Olympic Village, on a previously neglected site. (...) The participants in the Games (...) in Barcelona were invited to support (...) the Earth Summit – UN Conference (...) by signing the 'Earth Pledge,' displayed in the Olympic Village" (Gafner, 1993: 6-13).

3.3.3. DESCRIPCIÓ DEL PACTE SIGNAT PELS LÍDERS OLÍMPICS

El COI va promoure també el 'Pacte per la Terra' amb una altra iniciativa: "*En 1992, lors de la célébration des Jeux de la XXVe Olympiade, (...) le CIO, suite à l'appel lancé par le Sommet (...) Planète Terre, invite toutes les Fédérations Internationales et tous les CNOs à signer le Pacte pour la Terre*" (Tarschys, 2000: 346). Es tractava d'un document de 28 pàgines anomenat *Earth Pledge – Pacte pour la Terre*, escrit només en anglès i en francès. L'únic logotip que hi apareixia eren les cinc anelles olímpiques a la portada, sense fer cap referència a Barcelona'92, malgrat que la recollida de signatures va començar a aquests Jocs i es va prolongar la resta de l'any. La primera pàgina incloïa la frase "*this document has been printed on recycled paper*". La segona pàgina copiava el mateix text dels murals de Rio de Janeiro i la Vila Olímpica, el compromís que començava amb "*Recognizing that people's actions [etc.]*"³¹ La següent pàgina mostrava les signatures, en suport del pacte ecològic, del president J.A. Samaranch, dels membres de l'Executiu del COI, del Director General del COI i del president i el secretari general d'ANOC. El motiu era la simbòlica demostració de compromís dels gestors olímpics amb el 'Pacte per la Terra' i els seus principis.

3.4. LA PLANTACIÓ D'ARBRES DESPRÈS DE BARCELONA'92

La biòloga Helena Barracó va escriure sobre les enquestes realitzades a mitjans dels anys 90 als ciutadans de Barcelona sobre si tenien una percepció de millora de la qualitat de vida a la ciutat els darrers anys. Els resultats reflectien que una majoria de barcelonins sentien aquesta millora, i que també percebien canvis com ara la regeneració del litoral i les noves platges, però també destacaven aspectes negatius derivats de Barcelona'92 com ara la contaminació de l'aire, l'augment dels residus d'escombraries i el malbaratament d'energia (Barracó Nogués et al., 1999: 91-92). La iniciativa de plantació d'arbres a la ciutat estava destinada a revertir les percepcions negatives, al mateix temps que promovia un missatge ecologista.

31 Document '*Pacte pour la Terre – Earth Pledge*', juliol de l'any 1992, arxius de l'IIOC-OSC.

3.4.1. LA CONCEPCIÓ DE LA PLANTACIÓ D'ARBRES

Ja va existir una cerimònia simbòlica per a la sembra d'alguns cedres als Jocs del Mediterrani de l'any 1955 a Barcelona³². Els JJOO de l'any 1972 també van comptar amb un acte similar, a més a més molt connectat amb la Cimera de l'ONU del mateix any sobre medi ambient. Segons la Memòria Oficial de Múnic'72, molts comitès nacionals van portar plantes i/o arbres dels seus països, p. ex., la delegació francesa va portat l'exemplar més gran, un roure, que van ser plantats durant els JJOO al Parc Olímpic de Munic: *"Usually IOC members, [NOC] presidents and secretaries general, ambassadors (...) did the tree planting"* (Diem i Knoesel, 1974: 88; IOC, 1997: 43). Tanmateix, hi va haver dues plantacions d'arbres simbòliques durant la preparació de Barcelona'92. Gràcies a aquests JJOO, Montjuïc es va regenerar i una de les noves zones verdes de la muntanya va ser el Parc del Migdia, dissenyat com a paisatge d'inspiració mediterrània. La construcció del parc es va iniciar l'agost de l'any 1987 amb una cerimònia pública amb autoritats polítiques, tot plantant espècies arbòries. Dos anys després i pocs mesos abans de la reinauguració de l'Estadi de Montjuïc, els voltants d'aquesta instal·lació van ser remodelats amb un esdeveniment de plantació d'oliveres i d'altres espècies, protagonitzat per un grup de voluntaris olímpics i l'alcalde Pasqual Maragall.

D'aquesta manera, la idea de plantar vegetació com a activitat de comunicació no era nova dintre del Moviment Olímpic. Tot i així, l'Ajuntament de Barcelona i el COOB'92 van portar a terme una iniciativa semblant després de Barcelona'92 i com a conseqüència indirecta de les influències de l'ECO 92. El director d'Esports del COOB'92, en Manuel Fonseca, explica que el 10 de novembre de l'any 1992, a la reunió entre el Comitè Executiu del COOB'92 i les autoritats municipals, va fer una proposta que va ser molt ben rebuda: *"Vaig pensar que havíem de fer alguna cosa per compensar la quantitat de paper que havíem gastat durant els JJOO, doncs jo sí que tinc un sentiment mediambiental important. Cal tenir en compte que, aleshores, teníem ordinadors, però molt bàsics, no hi havia Internet, i tot es feia amb paper, tot. (...) Vaig proposar, com a darrer punt [extraordinari], que calculéssim la quantitat de paper que havíem consumit (el departament que comprava el paper coneixia la quantitat) i que dita quantitat es compensés mitjançant la plantació d'arbres en algun lloc de Barcelona."* Respecte la recepció de la seva idea, en Fonseca diu que *"la proposta va ser molt ben acollida i es va acordar que l'Ajuntament estudiaria on era la millor ubicació. Es va pensar a Collserola, però l'Ajuntament va prendre la decisió final, no ho vam decidir nosaltres [COOB'92], de plantar 3000 arbres a la ciutat"* [entrevista amb en M. Fonseca].

32 Durant els Jocs Mediterranis de l'any 1955, la delegació libanesa va regalar a Barcelona tres cedres, el seu símbol nacional. Els arbres van ser plantats a l'Estadi Foixarda, seu del rugbi, amb un acte presidit per l'alcalde Simarro, el regidor Joan Antoni Samaranch de Barcelona i el membre libanès del COI, Gemayel. Beirut seria seu dels següents JJMM, l'any 1959 (Pernas López, 2012).

Durant la presentació abans esmentada a Rio, la delegació del COI al Fòrum Global de l'ECO 92 va suggerir una nova “*tradicció*” olímpica: cada comitè nacional portaria un arbre típic del país per ser plantat a la ciutat seu dels JJOO, una iniciativa molt semblant a la de Munic'72³³. Amb aquesta proposta del COI a Rio no va influir l'idea de'n Fonseca, com ell mateix aclareix, però sí que va predisposar a l'Ajuntament, present al Fòrum Global, a assumir el projecte i a implementar-lo³⁴. Una anàlisi documental ens confirma la versió de'n Manuel Fonseca i la informació que ens proporciona. Les actes de la penúltima reunió de l'Executiu del COOB'92, el 10 de novembre, recullen que s'inclouïa com a tema principal la dissolució del COOB'92 SA i d'OCSA. Les actes també reflecteixen que es va aprovar una partida de 30 milions de pessetes per plantar arbres per compensar el paper utilitzat pel COOB'92 durant la gestió de Barcelona'92 (en Cuyàs Sol, 1992b: 426).

3.4.2. L'ANÀLISI DE L'EXECUCIÓ DE LA PLANTACIÓ D'ARBRES

El conseller delegat del COOB'92, en Josep Miquel Abad, i aleshores tinent d'alcalde, Lluís Armet, van signar un acord el 8 de febrer de l'any 1993, sis mesos després de la cerimònia de clausura, per fer efectiu el traspàs dels 30 milions de pessetes promesos pel COOB'92 a l'Ajuntament, uns diners que serien gestionats per l'Institut Municipal de Parcs i Jardins (IMPJ). *El Periódico* i *La Vanguardia* van informar que en Lluís Armet, president de l'IMPJ, va comentar després de la reunió que “*es la primera ocasión que una entidad contribuye al restablecimiento ecológico del entorno tras un consumo tan abundante de papel*” (*El Periódico*, 9 de febrer de l'any 1993: 22; *La Vanguardia*, 9 de febrer de l'any 1993: 30). Els dos dirigents van decidir a la reunió que el nombre exacte d'arbres nous a la ciutat seria de 2962 exemplars, una quantitat que es va determinar que era l'equivalent a les 800 tones de paper que el mateix COOB'92 havia calculat que es van consumir per a l'organització de Barcelona'92. També es va acordar que els arbres tindrien una antiguitat de 4 anys, que procedirien de viviers de l'Empordà, que es plantarien a tots els deu districtes barcelonins, però amb un nombre major a l'Eixample, amb un total de 551 exemplars, i que l'IMPJ triaria les espècies més idònies. Finalment, la majoria dels nous arbres serien de la família dels plàtans.

33 El comitè organitzador de Rio de Janeiro de l'any 2016 va demanar a les delegacions nacionals participants aleshores dels seus arbres nacionals com a tribut a la Cimera de la Terra de Rio de 24 anys abans. Aquestes van ser plantades al Parc Radical Deodoro, a Rio de Janeiro.

34 Document ‘*Conferencia de las Naciones ...*’, juny de l'any 1992, arxius de l'IOC-OSC.

L'acord també especificava que es col·locaria una placa metàl·lica al terra, al costat de l'escocell, amb el text següent: *"Aquest arbre ha estat reposat per gentilesa del COOB'92"* (*El Periódico*, 9 de febrer de l'any 1993: 22). Vint-i-cinc anys després, la majoria de plaques han desaparegut. El dia després de signar-se aquest acord, va tenir lloc la darrera reunió del Comitè Executiu del COOB'92. El motiu de la reunió era el cessament d'activitats i la dissolució d'aquest comitè organitzador i la creació, com a institució hereva, de la Fundació Barcelona Olímpica. Com a punt final de l'ordre del dia de la reunió, es trobava l'aprovació del contingut de la reunió del dia abans entre l'Abad i l'Armet: la donació de 30 milions de pessetes a l'Ajuntament per plantar els 2962 arbres a Barcelona (en Cuyàs Sol, 1992b: 426).

Davant la pregunta si l'ECO 92 de Rio de Janeiro va influir molt en el desenvolupament de la iniciativa, en Manuel Fonseca diu que *"imagino que sí, perquè eren uns diners significatius per 3000 arbres. 3000 arbres pagats pel COOB'92 a l'Ajuntament de Barcelona, imagino que per això el van rebre. Però a veure, també és una insígnia del tractament mediambiental i de la seva cura. A l'Ajuntament segur que li vindria molt bé. Anava en línia de la necessitat de sensibilització adoptada a Rio 92, però no tenia res a veure directament amb aquesta [ECO 92]. (...). Qui presidia la reunió era en Pasqual Maragall, que va dir que li semblava molt bé i, que si tothom hi estava d'acord, s'acceptava la idea. Ningú s'hi va oposar i l'Ajuntament els va plantar."* [entrevista amb en M. Fonseca].

Contestant la mateixa pregunta i des de la seva posició municipal, en Manel Vila confirma aquesta influència de la Cimera de la Terra i la necessitat de donar una imatge ecològica aprofitant la compensació pel paper consumit. A més a més, en Manel Vila explica que les autoritats van acollir la plantació d'arbres d'una forma tant positiva que l'Ajuntament va repetir l'experiència a Bòsnia l'any 1996, dintre de l'ajuda humanitària que proporcionava Barcelona: *"Això també estava connectat amb què a Sarajevo es va talar tot, donat que durant el setge l'única manera de suportar l'hivern era talar tot el que es podia per a les estufes i fer llenya. Quan es va acabar la guerra, poder dur 3000 arbres a Sarajevo era molt important. Avui, en aquesta ciutat, la majoria d'arbres tenen 20 anys, ja que lliga molt amb la idea dels arbres pagats pel COOB'92"* [entrevista amb M. Vila].

IV. CONCLUSIONS

Un mes abans de Barcelona'92, l'ECO 92 de l'ONU va declarar uns principis ecològics que van ser ràpidament assumits per l'olimpisme. Aquesta recerca ha desenvolupat una anàlisi longitudinal amb fonts primàries rellevants, com ara documents oficials, entrevistes orals i bibliografia) per tal d'explicar la gestió d'àmbits de Barcelona'92 influïts per la jove relació entre el Moviment Olímpic i les causes ecologistes: la campanya 'Jocs sense Fums', la monitorització de contaminants al mar i a l'aire o la 'Declaració Rio-Barcelona 1992'. Altres exemples són els quatre projectes de comunicació analitzats a l'anterior capítol: [a] l'exposició temporal *Estimada Terra*, [b] les activitats pedagògiques dintre del Camp de la Joventut, [c] el mural 'Pacte per la Terra' a la Vila Olímpica i [d] els arbres equivalents al paper consumit durant l'organització olímpica. Com a conclusió, les principals característiques d'aquestes quatre iniciatives són:

- Estaven dirigides a grups diferents: [a] i [d] al públic general i la ciutadania, però [b] i [c] als integrants del Moviment Olímpic, respectivament, els joves participants al CIJ i els esportistes).
- Els gestors dels projectes eren de diferents àmbits de l'organització dels JJOO'92: [a] per l'Olimpíada Cultural, [b] i [c] pel departament de Viles Olímpiques del COOB'92 i [d] per l'Ajuntament en col·laboració amb el Comitè Executiu del COOB'92.
- Cronològicament, les iniciatives van tenir lloc a diferents moments en relació amb l'ECO 92, entre el 3 i el 14 de juny) i els JJOO, entre el 25 de juliol i el 9 d'agost): [a] va obrir el mes de maig i va tancar el dia de la cerimònia de clausura, [b] i [c] es van desenvolupar exactament durant les dues setmanes dels Jocs i [d] es va implementar l'any 1993.
- Tots els quatre projectes es van concebre a finals de l'any 1991 o durant l'any 1992, influïts per les preparacions de l'ECO 92 [a] i [b], la seva celebració [c] i els seus resultats [d].
- Va haver-hi col·laboració amb l'ONU a través de la seva agència UNESCO [a] i [b] i amb els organitzadors de la Cimera de la Terra [c].

El discurs de'n J.A. Samaranch el dia de l'obertura de la 99a Sessió del COI, el 20 de juliol de l'any 1992 a Barcelona, manifesta que el president del COI ja havia adoptat un missatge ecològic justament abans de Barcelona'92. El discurs tractava temes com ara la comissió d'esportistes, la relació entre l'olimpisme i la cultura o la guerra que patia Sarajevo, però també d'ecologia i sostenibilitat. En Joan Antoni Samaranch va utilitzar fins i tot una al·legoria entre el món de l'esport com a un gran bosc i el COI com a

un arbre gran que sobresurt. També destacava la sostenibilitat de Barcelona'92 com a un model positiu: *"El esfuerzo inmenso realizado por Barcelona (...) ha sido realizado, sin embargo, con un criterio de moderación. Pienso que el atleta que no debe sentirse perdido en una especie de máquina gigantesca. Se nos presenta aquí, cerca de una villa olímpica construida en la orilla del mar, una nueva ocasión de volver a las fuentes del Olimpismo."*³⁵

L'actual dimensió ecològica i sostenible de l'olimpisme no era només el resultat d'un únic llegat, sinó de diversos, en aquest sentit Lillehammer'94 va tenir-hi una gran importància. Una d'aquestes influències va ser la connexió entre la Conferència de l'ONU ECO 92 i els JJOO de Barcelona. Aquest llibre ha analitzat i estudiat els detalls d'aquesta relació, i podem confirmar que els orígens de la dimensió mediambiental del Moviment Olímpic troba les seves arrels a Barcelona'92. Conseqüentment, els comportaments sostenibles i els criteris *eco-friendly* que el COI promou oficialment des del Congrés del Centenari de l'any 1994 van ser incorporats després de l'experiència positiva durant els JJOO barcelonins. Es podria dir que la dimensió ecològica de l'olimpisme és filla de totes les iniciatives que hem explicat en aquest llibre.

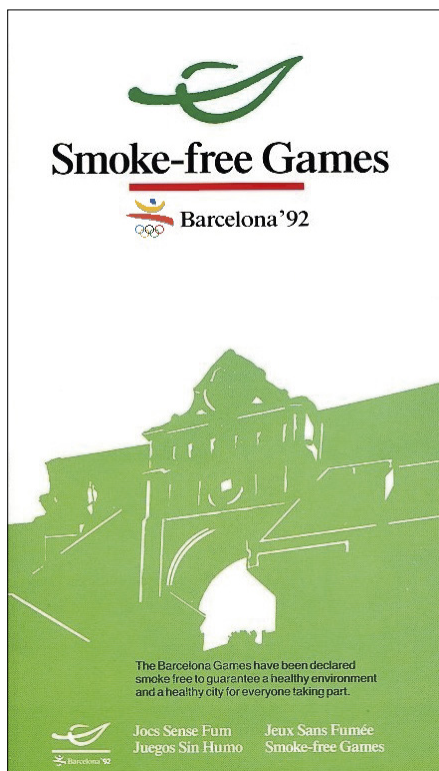
³⁵ Document '*Discurso de J.A. Samaranch – Apertura de la 99ª Sesión del COI*', 20 de juliol de 1992, arxius de la Fundació Barcelona Olímpica (CEO-JAS); Document '*Minutes of the 99th IOC Session*', juliol de 1992, arxius de l'IOC-OSC.

V. GALERIA D'IMATGES

LA RECUPERACIÓ DEL LITORAL, AMB L'ELIMINACIÓ DE LES BARRERES QUE SUPOSAVEN LES INDÚSTRIES VELLES I EL FERROCARRIL, I AMB LA CREACIÓ DEL PORT OLÍMPIC I DE PLATGES, VA SER UN DELS MILLORS LLEGATS URBANS QUE VAN DEIXAR ELS JJ00.

PORTADA DE LA DECLARACIÓ >
 CONSENSUADA ENTRE ELS
 GOVERNS MUNICIPALS DE RIO
 DE JANEIRO I BARCELONA
 DESPRÉS DE L'Eco-92 I
 DELS JJ00.

< CARTELL DEL PROJECTE
 'JOCS SENSE FUM'. EL
 COOB'92 VA LLANÇAR
 UNA CAMPANYA PER
 PROHIBIR FUMAR A LES
 INSTAL·LACIONS INTERIORS
 (LA LLEI ESPANYOLA ENCARA
 NO HO PROHIBIA).

+ **||**
Declaració
Rio-Barcelona
1992

Document signat
pels alcaldes
Marcelo Alencar i
Pasqual Maragall

Ajuntament de Barcelona

^ ENTRADA DEL CAMP INTERNACIONAL DE LA JOVENTUT, QUE OFERIA UN PROGRAMA D'EDUCACIÓ ECOLÒGICA AMB DIFERENTS ACTIVITATS MEDIAMBIENTALS.

ADHESIU QUE >
 PROMOCIONAVA
 L'EXPOSICIÓ
 'ESTIMADA TERRA'

^ MURAL DEL PACTE PER LA TERRA A LA VILA OLÍMPICA DE POBLENOU.

El COOB regala 3.000 árboles a Barcelona

El acuerdo pretende compensar el papel consumido durante los Juegos Olímpicos

EL PERIÓDICO
Barcelona

El Comité Organizador Olímpico Barcelona-92 (COOB-92) entregará al Instituto Municipal de Parques y Jardines 30 millones de pesetas para la plantación de árboles, a modo de compensación del papel consumido durante los Juegos Olímpicos. El convenio correspondiente fue firmado ayer por el primer teniente de alcalde del Ayuntamiento de Barcelona, Lluís Armet, y el consejero delegado del COOB, Josep Miquel Abad.

Los 30 millones de pesetas permitirán plantar en Barcelona 2.962 árboles, equivalentes a la madera que se utilizó para hacer las 800 toneladas de papel consumidas durante los Juegos. Lluís Armet señaló en el acto que ésta es la primera ocasión en que una entidad contribuye al reestablecimiento ecológico del entorno tras un consumo tan abundante de papel.

Los árboles que se plantarán tienen unos cuatro años de vida y se repartirán en los diez distritos

de Barcelona. El Eixample será el distrito más beneficiado, con un total de 551 ejemplares, mientras Ciutat Vella recibirá un centenar. La cantidad de árboles que se plantarán equivale al número de ellos que murieron a lo largo de 1992. La campaña de plantación finalizará el 31 de marzo.

Plátanos

Parques y Jardines ha decidido ya las especies de árboles que se plantarán. La más abundantes continuará siendo el plátano, a pesar de la tendencia anunciada la pasada temporada por Parques y Jardines de ir sustituyéndolos paulatinamente, dada la enfermedad que sufren los ejemplares de esta especie.

El distrito de Sarriá-Sant Gervasi se beneficiará con una mayor variedad de especies, con un total de 34. El convenio establece que todos los árboles que se planten en Barcelona acogiendo al mismo muestren una placa en el alcorque donde se lea: **"Este árbol ha sido repuesto por gentileza del COOB-92"**. ■

El medi ambient, un altre participant del Camp

Reduir i reciclar les escombraries, parlar de medi ambient al Fòrum, muntar exposicions i un Jardí Internacional o utilitzar paper reciclat, són algunes de les accions i activitats que s'inclouen dins el programa d'ambientalització que es duu a terme en el Camp.

Aquest projecte, que té un paper destacat dins el CIJ, intentarà sensibilitzar i influir en les actituds i els hàbits quotidians dels participants i dels organitzadors sobre els problemes actuals del medi ambient.

Entre les mesures que s'inclouen cal destacar la recollida selectiva de les escombraries. D'aquesta manera es vol evitar l'acumulació incontrolada de deixalles que, a més de perjudicar, agosten la imatge de ciutat i el medi ambient.

En total se separen, en pots i contenidors diferents, set materials: vidre, paper, piles, matèria orgànica, olis, recuperables (metalls, bricks i plàstics) i

diversos. Tot el que es pot reciclar es destina a diverses plantes de tractament d'arreu de Catalunya, i en el cas de la matèria orgànica, el Camp ha instal·lat dins el recinte un compostador per tal de transformar-la en matèria mineral.

Un altre dels objectius que es proposa el programa d'ambientalització és reduir al màxim la producció de deixalles. És per això que als tallers i a les oficines s'utilitza sempre paper reciclat per les dues cares i en els àpats es fa servir la vaixel·la i els coberts de la mateixa escola en lloc dels plats, gots i coberts de plàstic d'un sol ús.

Altres activitats relacionades amb l'educació ambiental que es duran a terme dins el Camp Internacional de la Joventut, són una conferència i una sessió de debat amb l'assistència de membres d'entitats de protecció del medi ambient en el Fòrum, així com les exposicions relacionades amb el

tema. Una d'elles, "Home i biosfera: el projecte MAB de la Unesco" és a la planta baixa del CIJ. També està programada una visita a l'exposició "Estimada Terra" organitzada per l'Olimpíada Cultural Barcelona'92.

Una altra de les coses que es pot trobar al mateix Camp és un jardí internacional amb espècies representatives dels països dels joves que participen. A més, tant a la biblioteca com a la videoteca es pot trobar documentació. També estan previstes visites a alguns dels espais naturals de Catalunya: El parc Natural del Montseny, els aiguamolls de l'Empordà, el Delta de l'Ebre, la zona volcànica de la Garrotxa, el Pirineu...

Alguna d'aquestes activitats que es munten al Camp com la recollida selectiva d'escombraries serviran per fer estudis posteriors i d'aquesta manera intentar resoldre el problema de les deixalles a la ciutat.

PAG 2

El medi ambient, un altre participant del Camp

Reduir i reciclar les escombraries, parlar de medi ambient al Fòrum, muntar exposicions i un Jardí Internacional o utilitzar paper reciclat, són algunes de les accions i activitats que s'inclouen dins el programa d'ambientalització que es duu a terme en el Camp.

Aquest projecte, que té un paper destacat dins el CIJ, intentarà sensibilitzar i influir en les actituds i els hàbits quotidians dels participants i dels organitzadors sobre els problemes actuals del medi ambient.

Entre les mesures que s'inclouen cal destacar la recollida selectiva de les escombraries. D'aquesta manera es vol evitar l'acumulació incontrolada de deixalles que, a més de perjudicar, agosten la imatge de ciutat i el medi ambient.

En total se separen, en pots i contenidors diferents, set materials: vidre, paper, piles, matèria orgànica, olis, recuperables (metalls, bricks i plàstics) i

diversos. Tot el que es pot reciclar es destina a diverses plantes de tractament d'arreu de Catalunya, i en el cas de la matèria orgànica, el Camp ha instal·lat dins el recinte un compostador per tal de transformar-la en matèria mineral.

Un altre dels objectius que es proposa el programa d'ambientalització és reduir al màxim la producció de deixalles. És per això que als tallers i a les oficines s'utilitza sempre paper reciclat per les dues cares i en els àpats es fa servir la vaixel·la i els coberts de la mateixa escola en lloc dels plats, gots i coberts de plàstic d'un sol ús.

Altres activitats relacionades amb l'educació ambiental que es duran a terme dins el Camp Internacional de la Joventut, són una conferència i una sessió de debat amb l'assistència de membres d'entitats de protecció del medi ambient en el Fòrum, així com les exposicions relacionades amb el

tema. Una d'elles, "Home i biosfera: el projecte MAB de la Unesco" és a la planta baixa del CIJ. També està programada una visita a l'exposició "Estimada Terra" organitzada per l'Olimpíada Cultural Barcelona'92.

Una altra de les coses que es pot trobar al mateix Camp és un jardí internacional amb espècies representatives dels països dels joves que participen. A més, tant a la biblioteca com a la videoteca es pot trobar documentació. També estan previstes visites a alguns dels espais naturals de Catalunya: El parc Natural del Montseny, els aiguamolls de l'Empordà, el Delta de l'Ebre, la zona volcànica de la Garrotxa, el Pirineu...

Alguna d'aquestes activitats que es munten al Camp com la recollida selectiva d'escombraries serviran per fer estudis posteriors i d'aquesta manera intentar resoldre el problema de les deixalles a la ciutat.

VI. BIBLIOGRAFIA

Barracó Nogués, H., Terradas Serra, J., Parés Rifà, M., & Prat Noguera, A. (1999). *Barcelona 1985-1999 : Ecologia d'una ciutat*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Cantelon, H., & Letters, M. (2010). The making of the IOC environmental policy as the third dimension of the Olympic Movement. En V. Girginov (Ed.), *The Olympics : a critical reader* (pp. 419–429). Londres: Routledge.

Cervera, M. (1989). Retrobament amb la natura : La necessitat d'una educació ambiental. *Barcelona : Metròpolis Mediterrània*, 14, 119–120.

Chappelet, J.-L., & Kübler-Mabbott, B. (2008). *The International Olympic Committee and the Olympic system : the governance of world sport*. Londres: Routledge.

Coubertin, P. de. (1907). A Propos de Rallyes. *Revue Olympique*, 7, 238–240.

Cuervo Argudín, J. (1987). Medi ambient i comunicació : la necessitat d'informar els ciutadans. *Barcelona : Metròpolis Mediterrània*, 5, 111–114.

Cuyàs Sol, R. (Ed.). (1992a). *Official Report of the Games of the XXV Olympiad Barcelona 1992 : Volume III : The organisation - The preparation of the Games*. Barcelona: COOB'92.

Cuyàs Sol, R. (Ed.). (1992b). *Official Report of the Games of the XXV Olympiad Barcelona 1992 : Volume II : The means - Objectives, resources and venues*. Barcelona: COOB'92.

Cuyàs Sol, R. (Ed.). (1992d). *Official Report of the Games of the XXV Olympiad Barcelona 1992 : Volume IV : The Games - Sixteen days in summer*. Barcelona: COOB'92.

Doñate Sanglas, I. (1993). *La Normativa ambiental comunitària: condició i proposta de futur*. Barcelona: Beta.

Fernández Hermana, L. Á., & Reales, L. (1994). *Medi ambient i comunicació: de l'evolució cultural a la consciència*. Barcelona: Beta.

Folch Guillèn, R. (1987). Setze preguntes sobre el verd urbà: Un marc hostil per a la vida vegetal. *Barcelona : Metròpolis Mediterrània*, 5, 80–84.

Folch Guillèn, R., Ferrés, L., & Monge, M. (1992). *Estimada terra: la biosfera : canviar per viure*. Barcelona: Olimpíada Cultural Barcelona'92 : Repsol : Lunweg.

Fradera, J., Vives, N., & Wegner, M. (1992). The International Youth Camp. *Catalònia*, 27, 32–35.

Gafner, R. (1993). Avant-Propos = Foreword. *Message Olympique = Olympic Message*, 35, 4–7.

Gleckman, H. (1994). Corporaciones transnacionales y desarrollo sustentable : Reflexiones desde el interior del debate. In A. I. Glender Rivas & V. Lichtinger (Eds.), *La Diplomacia ambiental : México y la Conferencia de las Naciones Unidas sobre Medio Ambiente y Desarrollo* (pp. 283–305). México: Fondo

de Cultura Económica - Secretaría de Relaciones Exteriores.

Gunz, J.-M. (1993). Environnement et villes candidates = Environment and candidate cities. *Message Olympique = Olympic Message*, 35, 40–44.

IOC. (1997). *Manual on sport and the environment*. Lausana: International Olympic Committee.

IOC. (2012). *Sustainability through Sport : Implementing the Olympic Movement's Agenda 21*. Lausana: International Olympic Committee.

Karamichas, J. (2013). *The Olympic Games and the environment*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire; Nova York: Palgrave Macmillan.

Marshall, T. C. (1993). Environmental planning for the Barcelona region. *Land Use Policy*, 10 (3), 227–240.

Montaño, J. (1994). Hacia la consolidación de la Cumbre de Río : las Naciones Unidas y el desarrollo sustentable. En A. I. Glender Rivas & V. Lichtinger (Eds.), *La Diplomacia ambiental : México y la Conferencia de las Naciones Unidas sobre Medio Ambiente y Desarrollo* (pp. 238–253). México: Fondo de Cultura Económica - Secretaría de Relaciones Exteriores.

Newlands, M. (2011). Deconstructing “Team Green Britain” and the London 2012 Olympic and Paralympic Games. In J. Savery & K. Gilbert (Eds.), *Sustainability and sport* (pp. 153–166). Champaign, Ill.: Common Ground.

Pernas López, J. (2012). *Barcelona 1955: Els Jocs Mediterranis*. Barcelona: Fundació Barcelona Olímpica.

Plasència Taradach, A. (Ed.). (1994). *La Salut pública en els Jocs Olímpics de Barcelona'92 = La salud pública en los Juegos Olímpicos de Barcelona'92*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Pound, R. W. (1993). Le C.I.O. et l'environnement = The IOC and the environment. *Message Olympique = Olympic Message*, 35, 14–22.

Roche, M. (2000). *Mega-events and modernity : Olympics and expos in the growth of global culture*. Londres: Routledge.

Rueda Palenzuela, S. (1995). *Ecologia urbana : Barcelona i la seva regió metropolitana com a referents*. Barcelona: Beta.

Strong, M. F. (1994). Conferencia de las Naciones Unidas sobre Medio Ambiente y Desarrollo. En A. I. Glender Rivas & V. Lichtinger (Eds.), *La Diplomacia ambiental : México y la Conferencia de las Naciones Unidas sobre Medio Ambiente y Desarrollo* (pp. 19–44). México: Fondo de Cultura Económica - Secretaría de Relaciones Exteriores.

Tarschys, D. (Ed.). (2000). *Sports de pleine nature et protection de l'environnement / actes du colloque organisé à l'initiative du Centre de droit et d'économie du sport (CDES)*. Limoges: Pulim.